

Laura Lamminsivu

JOKU MUU PÄÄTTÄÄ KETÄ SAAN RAKASTAA
- Seksuaalivähemmistöön kuuluvien kokemuksia
hengellisestä väkivallasta

Sosiaalialan koulutusohjelma
2020

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

JOKU MUU PÄÄTTÄÄ KETÄ SAAN RAKASTAA – Seksuaalivähemmistöön kuuluvien kokemuksia hengellisestä väkivallasta

Laminsivu, Laura
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Toukokuu 2020
Sivumäärä: 43
Liitteitä: 2

Asiasanat: hengellinen väkivalta, seksuaalivähemmistöt, uskonnolliset yhteisöt

Useat uskonnolliset yhteisöt ovat heteronormatiivisia, ja ne suhtautuvat negatiivisesti seksuaalivähemmistöihin. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa seksuaalivähemmistöön kuuluvien kokemasta hengellisestä väkivallasta. Tietoa voivat hyödyntää muun muassa työssään tai lähipiirissä tätä aihepiiriä kohtaavat henkilöt, tai tietoa voidaan käyttää vertaistuellisena elementtinä.

Hengellinen väkivalta tarkoittaa uskonnollisissa yhteisöissä tapahtuvaa fyysistä tai henkistä väkivaltaa, jota perustellaan uskonnollisin lähtökohdin. Yhteisö määrittelee yhteisön säännöt, ja uskonnollisen yhteisön normeista poikkeava seksuaalisuus voidaan nähdä yhteisössä kiellettynä. Ympäröivä yhteisö vaikuttaa ihmisen identiteetin kehittymiseen, jolloin ihmisen seksuaaliseen puoleen kohdistuva väkivalta voi aiheuttaa pitkään jatkuvia ongelmia ihmisen psyykkiselle terveydelle.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla hengellisen väkivallan kokemuksia. Opinnäytetyö sisältää laadullisen tutkimuksen, joka toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Tutkimukseen haastateltiin kahta henkilöä, jotka kuuluvat seksuaalivähemmistöön ja ovat kuuluneet uskonnolliseen yhteisöön. Haastatteluiden teemat käsittelivät kokemuksia yhteisössä elämisestä homoseksuaalina, yhteisön vaikutuksia omaan itseen ja tilanteesta selviämistä.

Seksuaalivähemmistöihin kohdistuva hengellinen väkivalta voi samanaikaisesti rikkoa ihmisoikeuksia ja lakia, mutta rikkomukset eivät aina tule julki, sillä hengellinen väkivalta käsitellään usein vain yhteisön sisällä. Haastatteluiden tuloksista selvisi, että hengellisen väkivallan kokeminen on aiheuttanut pitkäaikaisia ongelmia jaksamiselle ja kokemukseen itsestä hyväksyttynä. Lisäksi hengellinen väkivalta on aiheuttanut pelkoa sekä estänyt henkilöitä toteuttamasta omannäköistä elämäänsä. Haastateltavat ovat kokeneet hyötyneensä erilaisten järjestöjen tarjoamasta tuesta.

SOMEONE ELSE DECIDES WHO I AM ALLOWED TO LOVE – The experiences of religious abuse towards sexual minorities

Lamminsivu, Laura

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

May 2020

Number of pages: 43

Appendices: 2

Key words: religious abuse, sexual minorities, religious communities

Many of religious communities are heteronormative and they have negative attitudes towards sexual minorities. The aim of this thesis was to provide information about the sexual minorities' experiences of religious abuse. This information can be used if this theme will be met for example at work or at the vicinity. The information can also be used for peer support.

Religious abuse means physical or mental violence in religious communities, which is justified on religious base. The community's rules are defined by the community, and sexuality which is different from the community's norms can be seen as prohibited in the community. The surrounding community effects on the person's identity development, so religious abuse towards a person's sexual field can cause long-lasting problems for a person's mental health.

The purpose of this thesis is to describe the experiences of the religious abuse. This thesis includes a qualitative research, which was carried out as a semi structured theme interview. Two persons were interviewed for this study. They both belong to the sexual minority and they have been part of a religious community. The themes of the interviews were the experiences of living in the religious community as a homosexual, the community's impact on oneself and coping with the situation.

Religious abuse against sexual minorities can offend both human rights and law at the same time but these offences won't always come to public, instead they are often dealt only inside the community. The interviews revealed that religious abuse has caused long-term problems for coping with oneself and self-acceptance. Furthermore religious abuse has caused fear, and it has prevented persons to live their life as they would like it to be. Interviewees have felt that they have benefited from the support provided by the different organizations.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 USKONNOLLISET YHTEISÖT SEKSUAALIVÄHEMMISTÖÖN KUULUVAN YMPÄRISTÖNÄ.....	7
2.1 Yhteisö	7
2.2 Uskonto ja uskonnollisuus	8
2.3 Uskonnolliset yhteisöt.....	9
2.4 Ihmisen seksuaalisuus ja seksuaalivähemmistöt.....	9
2.5 Identiteetin rakentuminen yhteisössä.....	10
2.6 Seksuaalivähemmistöjen asema lainsäädännössä	11
3 USKONNOLLISET YHTEISÖT VALLANKÄYTÖN KONTEKSTINA.....	12
3.1 Suljetun uskonnollisen yhteisön piirteet	12
3.2 Johtaminen ja valta yhteisöissä	13
3.3 Seksi tabuna uskonnollisissa yhteisöissä	14
3.4 Suhtautuminen seksuaalisuuteen.....	14
3.5 Suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin	15
3.6 Koettu häpeä ja syyllisyys omasta seksuaalisesta suuntautumisesta	16
4 HENGELLINEN VÄKIVALTA	17
4.1 Henkinen väkivalta	17
4.2 Fyysinen väkivalta	18
4.3 Väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä	18
4.4 Pelko ja pelottelu.....	20
4.5 Eheyttäminen	20
4.6 Hengellisen väkivallan perusta	21
4.7 Hengellisen väkivallan mahdollistavat tekijät	23
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	24
5.1 Opinnäytetyön tehtävä	24
5.2 Opinnäytetyön työelämäyhteys.....	25
5.3 Tutkimusmenetelmä.....	25
5.4 Haastateltavat	26
5.5 Sisällönanalyysi	27
5.6 Tutkimuksen eettisyys.....	27
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	28
6.1 Seksuaalivähemmistöt uskonnollisissa yhteisöissä.....	28
6.2 Identiteetin kehittyminen ja kokemus itsestä yhteisössä.....	29
6.3 Kaksoiselämä	31

6.4 Yksilön seksuaalisen käyttäytymisen rajaaminen yhteisössä	32
6.5 Pelottelu	32
6.6 Vertaistuki ja selviäminen tilanteesta.....	34
7 POHDINTA	35
7.1 Tuloksien pohdinta ja aineiston luotettavuus	35
7.2 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista	36
7.3 Johtopäätökset	38
LÄHTEET	41
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvailla seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kokemusta hengellisestä väkivallasta. Hengellinen väkivalta on uskonnollisissa yhteisöissä tai uskonnollisin perustein tapahtuvaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa, joka voi tarkoittaa esimerkiksi eristämistä, pelottelua tai mielipiteen nujertamista (ks. esim. Villa 2013). Ihmisen sosiaalisen luonteen vuoksi ihmisen perustarpeisiin kuuluu yhteen kuulumisen tunne. Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat itsessään hyviä asioita, mutta yhteisön yksilöä vahingoittava vaikutus voi tulla yhteisön valtaapitävien henkilökohtaisista motiiveista tai juurtuneista traditioista.

Oma kiinnostukseni hengelliseen väkivaltaan aiheena juontuu omista havainnoistani: uskonnollinen yhteisö voi olla yksilölle joko voimavara tai fyysisellä ja/tai henkisellä tasolla vahingoittava ympäristö. Osa uskonnollisista yhteisöistä suhtautuu kielteisesti muihin seksuaalisuuden muotoihin kuin heteroseksuaalisuuteen, joten hypoteesini opinnäytetyöprosessissa oli, että seksuaalivähemmistöön kuuluva voi kokea hengellistä väkivaltaa seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi.

Toiveenani opinnäytetyöni teossa oli saada seksuaalivähemmistöjen ääni kuuluviin, sillä heidän kokemuksistaan hengellisestä väkivallasta ei ole juurikaan olemassa olevaa tutkimusta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa sekä yksilöille mahdollisuus lukea vertaistuen kannalta muita kokemuksia, että kerätä tietoa ja ymmärrystä hengellisen väkivallan muodoista työssään, vapaa-ajallaan tai lähipiirissään näitä teemoja kohtaaville.

”Jokaista uskonvakaumusta, millä oikeutetaan väkivalta toisia ihmisiä kohtaan, voi pitää harhaoppina. On tulkittava pyhiä kirjoituksia niin, ettei niitä käytetä väkivaltaan.” – Martti Ahtisaari (Villa 2013, 182-183.)

2 USKONNOLLISET YHTEISÖT SEKSUAALIVÄHEMMISTÖÖN KUULUVAN YMPÄRISTÖNÄ

2.1 Yhteisö

Yhteisö on ihmisten joukko, jota yhdistää jokin yhteinen asia. Yhteisö voi saada aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, mutta joissain tilanteissa, esimerkiksi alueellisessa yhteisöjaottelussa näin ei välttämättä tapahdu. (Nivala & Rynnänen 2019, 129-130.) Yhteisöt määrittelevät ihmistä ja ihmisyyttä, sillä ihmisen sosiaalisen luonteen vuoksi ihminen kuuluu elämänsä aikana tiedostamattaan, valitsematta tai tarkoituksellisesti erilaisiin yhteisöihin. Yhteisö toimii ympärillä vallitsevien arvojen ja toimintamallien välittäjänä yksilölle. Yhteisöt merkitsevät yksilöille muun muassa yhdessä tekemistä, ystävyyttä ja osallisuutta. Yhteisöjä löytyy esimerkiksi perheistä, työpaikoilta tai päiväkodeista. (Mustonen 2017, 21-24.)

Mielikuvat yhteisöistä ovat yleisesti positiivisia (Mustonen 2017, 22). Yhteisöjen nähdään rakentavan ja olevan osana hyvää elämää, ja yhteisöistä koetaan saatavan turvaa, voimaa ja huolehtimista haastavissa elämäntilanteissa (Aro & Jokivuori 2015, 111). Yhteisön jäsenten käyttäytymistä ryhmässä ohjaa ihmisen tarve liittyä toisiin ihmisiin ja pitää hyviä yhteyksiä heihin. Ihmisen ystävällisyys ja kohtelias luonne luo halun ihmisten väliseen yhteistyöhön. (Honkanen 2016, 145-146.)

Läheiseksi tai merkitykselliseksi koetut yhteisöt voivat vaikuttaa ihmisen sosiaaliseen, persoonalliseen ja tasapainoiseen kasvuun joko tukemalla tai haittaamalla sitä. Yhteisö voi haitata ihmisen kasvua vaatimalla yksilöä mukautumaan yhteisön määrittelemiin sääntöihin ja luopumaan omista toiveistaan ja tavoitteistaan. Yhteisössä voidaan käyttää alistamisen keinoina väkivaltaa ja näkemysten tukahduttamista. Yhteisön säännöistä poikkeamisesta saattaa seurata rangaistus tai erottaminen yhteisöstä. (Nivala & Rynnänen 2019, 130-132.)

Joihinkin yhteisöihin, esimerkiksi sukuun, liitytään syntymällä tai siirtymällä, jolloin yksilö ei ole voinut vaikuttaa yhteisön jäsenyyteensä. Yhteisöt ovat yleisesti muuttuneet pienemmiksi, mikä on antanut yksilölle enemmän vapautta valita

yhteisönsä ja toisaalta tuonut yksilölle enemmän vastuuta omiin yhteisöihin kuulumisestaan. (Mustonen 2017, 25.) Uuteen yhteisöön tai asemaan yhteisössä siirtyessä ihminen omaksuu nopeasti uudet käyttäytymisnormit ja luopuu samalla vanhoista. Normit sisäistetään ja niiden noudattaminen nähdään oikeana toimintana. (Honkanen 2016, 140.)

Ihmistä tulisi kasvattaa hänen omien yksilöllisten ominaisuuksiensa mukaan sekä tukea osallisuutta yhteisöön ja yhteiselämään. Ihmisen kasvu ei ole täysin vapaata ja yksilöllistä, vaan se määräytyy suhteessa ympäröivän yhteisön käsitykseen hyvästä yhteiselämästä. Persoonan kasvu mahdollistaa ihmisen kehityksen itsensä ja omannäköisen elämänsä toteuttamiseen. (Nivala & Ryyänen 2019, 91, 94.)

2.2 Uskonto ja uskonnollisuus

Määritelmät uskonnolle ja uskonnollisuudelle riippuvat ihmisen antamista merkityksistä ja senhetkisestä kontekstista (Laitila 2009, 81). Uskonnolle ei ole yleispätevää määritelmää, eikä sille voi koskaan sellaista muodostaakaan. Kokemus uskonnollisuudesta on yksilöllinen, ja yleispätevä määritelmä joko rajaisi käsitettä liikaa yliluonnollisiin kokemuksiin ja uskomuksiin perustuvaksi, tai siihen kuuluisi liikaa asioita, jotka kuuluisivat arjessa uskonnollisuuden ulkopuolelle. (Giddens & Sutton 2013, 720-722.) Eri kulttuureista voidaan havaita toisiaan muistuttavia uskomusten tai tapojen rakenteita, jotka toistuvat kulttuurista toiseen. Näitä rakenteita voidaan selittää ympäristön ja ihmisten samankaltaisuudella. Uskonnollista olemusta ei voida määrittää yleisellä tasolla, sillä uskonnollisuudessa on kyse aina kunkin uskonnollisen ryhmän jakamista yksilöllisistä uskomuksista. (Pyysiäinen 2009, 54-55, 63.)

Uskontoa voidaan pitää esimerkiksi jumalaan tai henkiin uskomisena tai sosiaalisena toimintana. Uskonnollisuus ilmenee ihmisessä ja yhteisöissä toistuvina rakenteina, joihin kuuluvat esimerkiksi traditiot, myytit ja rituaalit. (Laitila 2009, 80-81.) Arkielämässä uskonnollisuus näkyy yhteisön toistuviin rakenteisiin osallistumisen kautta sekä etsimällä omista kokemuksista liittymäkohtia yhteisön arvoihin ja merkityksiin. Uskonnollinen kokemus on uskonnollista silloin, kun ihminen itse pitää

kokemaansa uskonnollisena. Uskonto ilmenee myös tunnetasolla, johon kuuluvat yksilön tunnekokemukset tai oivallukset, sekä tiedollisella tasolla, johon kuuluvat ihmisen tarve etsiä vastauksia ja ymmärrystä sekä näistä syntyvät käsitykset uskonnollisuudesta. (Hovi 2009, 384-385.)

2.3 Uskonnolliset yhteisöt

Uskonnollisuutta voidaan tavata vain yhteisöissä, jonka jäsenet tunnustavat ryhmän yhteisen arvostus- ja uskomuspohjan. Yksilön ajatteluun ja käyttäytymiseen vaikuttaa se, mitä yksilö ajattelee muiden yhteisön jäsenten ajattelevan. (Pyysiäinen 2009, 64-65.) Uskova henkilö kokee olevansa yliluonnollisen olennon alainen, mikä antaa uskovan elämälle merkityksiä ja ohjeita elämään. Uskonnollisuus perustuu uskonnollisen voiman kokemiseen henkilökohtaisesti. Uskonnollisissa tilaisuuksissa yhteisön luonnollinen paine luo ihmiselle mielikuvaa yliluonnollisen läsnäolosta. (Aro & Jokivuori 2015, 191-192.)

Oman hengelliseksi koetun kokemuksen selittäminen uskonnollisten merkitysten kautta tasavertaiseksi muiden yhteisön jäsenten kokemusten kanssa on olennaista yhteisön uskonnollisen vakaumuksen ylläpitämiseksi. Yksilön kokemus tuodaan osaksi uskonnollista yhteisöä etsimällä siitä yhteyksiä yhteisön uskonnollisiin traditioihin ja uskomuksiin. Yksilön kokemuksella on vaikutusta koettuun yhteisödynamiikkaan, sillä se vahvistaa yhteisön uskoa jumalaan ja jumalan voimaan. (Hovi 2009, 386-387.) Toistuvat uskonnolliset kokoontumiset ylläpitävät uskoa yliluonnollisiin voimiin ja uskonnollisen yhteisön rituaalit vahvistavat jäsenten kokemaa voimaantumista ja yhteishengen muodostumista (Aro & Jokivuori 2015, 203-204).

2.4 Ihmisen seksuaalisuus ja seksuaalivähemmistöt

Seksuaalisuus nähdään intiiminä ja omakohtaisena toimintana. Seksuaalisuudelle voidaan tulkita myös biologinen pohja, joka perustuu lajin lisääntymiseen ja säilyvyyteen yhteiskunnassa. (Mustonen 2017, 31.) Ihminen omaksuu lapsesta asti

ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteisöissä vallitsevat seksuaalisuuteen liittyvät näkökannat ja mielipiteet (Brusila 2008, 9).

Seksuaalivähemmistöihin luetaan kuuluvaksi seksuaalisesti orientoituneet ihmiset, joiden seksuaalinen kiinnostus ei kohdistu ainoastaan vastakkaista sukupuolta kohtaan. Yleisin seksuaalisen orientoitumisen muoto on heteroseksuaalisuus, joka tarkoittaa romanttista tai seksuaalista kiinnostusta vastakkaista sukupuolta kohtaan. Homoseksuaalisuus tarkoittaa kiinnostusta samaa sukupuolta kohtaan. Biseksuaalisuus tarkoittaa kiinnostusta kumpaankin sukupuolta kohtaan. (Giddens & Sutton 2013, 626.)

Suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin riippuu ympäröivän yhteisön kulttuurista: joissain kulttuureissa, esimerkiksi Batak-heimon keskuudessa Sumatrassa, miespuolisia kehoitetaan avoimesti homoseksuaalisiin tekoihin ennen avioliittoa. Monissa muissa yhteisöissä valtavirrasta poikkeava seksuaalinen käyttäytyminen ei ole hyväksyttävää. (Giddens & Sutton 2013, 626.)

2.5 Identiteetin rakentuminen yhteisössä

Ihminen muodostaa identiteettiään eli minuutta, käsitystä omasta itsestä, vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Ihmisten välinen vuorovaikutus muokkaa tai ylläpitää samalla sosiaalisia rakenteita ja normeja yhteisössä. Kun ihmisellä on vaikeaa muodostaa omia mielipiteitään faktoihin tai selviin kriteereihin perustaen, mielipide muodostetaan ryhmän yhteisen käsityksen eli ryhmäpaineen perusteella. Ryhmäpaineen on tutkittu vaikuttavan sekä ihmisen julkiseen käyttäytymiseen että ihmisen asenteisiin ja uskomuksiin. (Honkanen 2016, 136-137.)

Uskonnollisissa yhteisöissä ihmiselle muovataan uusi identiteetti. Yhteisön ryhmädynamiikka muokkaa ihmisen identiteettiä ja arvoja ryhmän normeja vastaaviksi. (Aro & Jokivuori 2015, 196-197.) Yhteisöissä määritellään yhteisöön kuulumisen säännöt, ja yhteisöstä otetaan ja siihen lisätään jäseniä. Yhteiskunta on 1990-luvulla muuttunut yksilöllisempään suuntaan, mikä on vähentänyt yhteisöjen vaikutusta ihmisen identiteetin kehittymiseen. (Mustonen 2017, 25.)

Seksuaalisuus on yksi osa ihmisen identiteettiä. Uskonnollisen yhteisön valinta minuuden ohelle voi aiheuttaa ihmiselle raskaita kompromisseja. Uskonnollisen yhteisön normien vuoksi ihmisen täytyy piilottaa yhteisössä homoseksuaalisuuden toteuttaminen käytännön tasolla, ja ihmisen täytyy mahdollisesti elää kulissi- tai kaksoiselämää. Pelkästään minuuden valitseminen taas voi aiheuttaa yhteisöstä tai jopa perheestä ulos sulkemisen. (Linjakumpu 2017, 238-239.) Seksuaalisuudesta tulee uskonnollisuuden mittari, jonka avulla ihminen voidaan tuomita kelpaamattomaksi jumalalle (Kettunen 2011, 271).

Ihminen ei voi olla oma itsensä, jos hän ei voi toteuttaa itseään käytännön tasolla. Kaikkiin seksuaalisuuden muotoihin ja kaikille ihmisille kuuluu oikeus rakkauteen ja sitoutumiseen sekä elämän jakamiseen toisen ihmisen kanssa. (Tuovinen 2008, 24.) Ehjän seksuaalisen identiteetin muodostuminen vaatii ympäröivän ihmisten ja yhteisön hyväksynnän. Hyväksymättömyys voi ajaa ihmisen hakemaan hyväksyntää identiteetilleen salaa joltain muulta taholta. (Kettunen 2014, 115.)

2.6 Seksuaalivähemmistöjen asema lainsäädännössä

”Jos joku harjottaa haureutta toisen samaa sukupuolta olevan kanssa; rangaistakoon kumpikin vankeudella korkeintaan kahdeksi vuodeksi.”

(Rikoslaki 39/1889, 20 luku 12 §, oikaistu)

Vuonna 1889 Suomessa säädettiin laki, joka kielsi seksuaaliset teot samaa sukupuolta kohtaan. Tämä kohta laista kumottiin vuonna 1971, mutta lakiin lisättiin kielto homoseksuaalisuuteen kehottamiseen, vaikka itse homoseksuaalisuus oli tällöin laillista (Sorainen 2011, 229). Homoseksuaalisuus poistui tautiluokituksesta vuonna 1981 (Kettunen 2014, 114).

Lainsäädäntö on sidoksissa yhteiskunnan ja yhteisöjen normeihin, jotka määrittelevät normaalin ja epänormaalin seksuaalisuuden ilmaisen. Yhteisöjen ja yhteisöjen aseman muuttuessa yhteiskunnassa myös käsitys seksuaalisuudesta on muuttunut, ja

nykypäivänä seksuaalisuus nähdään vapaampana ja monimuotoisempana kuin aiemmin. (Mustonen 2017, 26-27.)

Suomessa seksuaalivähemmistöjen oikeuksia on turvattu lainsäädännöllä: nykyinen avioliittolaki antaa kahdelle henkilölle mahdollisuuden solmia avioliiton vihittävien sukupuolesta riippumatta. Lakia muutettiin vuonna 2015 miehen ja naisen välisestä liitosta kahden henkilön väliseksi liitoksi, ja laki tuli voimaan vuonna 2017. (Avioliittolaki 234/1929, 1 luku 1 §.) Toive, että myös kirkko suostuisi tunnustamaan ja siunaamaan seksuaalivähemmistöjen rekisteröidyt parisuhteet ja avioliitot, juontaa ajatuksesta, että ihminen kokisi itsensä hyväksytyksi ja kelpaavaksi myös kirkon piirissä (Kettunen 2014, 115).

3 USKONNOLLISET YHTEISÖT VALLANKÄYTÖN KONTEKSTINA

3.1 Suljetun uskonnollisen yhteisön piirteet

Suljettua ääriuskonnollista yhteisöä kuvaa kolme piirrettä. Ensimmäisenä piirteenä on autoritaarisuus: yhteisön johtaja tai johto pyrkii hallitsemaan ja määräilemään itsevaltaisesti yhteisöä. Johto näyttäytyy yhteisössä jumalan sanan välittäjänä, ja johto määrittelee yhteisön arvot ja säännöt, joita kohtaan syntyvää kritiikkiä ei pidetä hyväksyttävänä. Yhteisöön luodaan yksimielisyys jokaiselle hierarkkiselle tasolle, ja yhteisö tuottaa erilaisia julkaisuja, koulutuksia ja tilaisuuksia, joissa johdon määrittelemiä arvoja, normeja ja sääntöjä tuodaan julki yhteisön jäsenille. (Linjakumpu 2017, 223-225.)

Toisena piirteenä ääriuskonnollista yhteisöä kuvaa yhteisöllinen eksklusiivisuus. Tämä tarkoittaa, että yhteisö pitää ryhmäänsä valikoituna joukkona ja pitää jännitteistä suhdetta yhteisön ulkopuolisiin ihmisiin. Yhteisön säännöt saattavat olla yhteiskunnan lakien ja normien ulkopuolella, mutta yhteisön jäsenet pitävät niitä normaaleina ja

tarpeellisina käytäntöinä. Lakien ja normien ulkopuolista toimintaa ei välttämättä kerrota yhteisön ulkopuolelle. (Linjakumpu 2017, 225.)

Kolmantena piirteenä ääriuskonnollista yhteisöä kuvaa yhteisössä vallitseva kuri, joka mahdollistaa johdon autoritaarisuuden ja eksklusiivisuuden onnistumisen. Yhteisön jäsenet noudattavat tiukasti yhteisön sääntöjä, jotka voivat liittyä hengellisten asioiden lisäksi myös muihin elämän kysymyksiin. Yhteisössä seurataan ja arvioidaan käyttäytymisen ja sääntöjen noudattamista, ja niiden rikkomisesta rangaistaan sanktioilla. Seurannan tarkoituksena on pyrkiä tunnistamaan jäsenet, jotka eivät ole sitoutuneet yhteisöön ja yhteisön sääntöihin sekä sitouttamaan jäsenet yhteisöön. (Linjakumpu 2017, 225-226.)

3.2 Johtaminen ja valta yhteisöissä

Ihmisen toimintaan ryhmässä vaikuttavat erilaiset tilanteet sekä ihmisen persoonasta riippuen tarve erillisyyteen, taipumus dominoida ja käyttää valtaa. Johtaminen ja valta kytkeytyvät toisiinsa, sillä johtaminen on toisiin ihmisiin vaikuttamista, jossa käytetään valtaa. Johtajuutta ilmenee vain ryhmätilanteissa tai yhteisöissä, sillä johtamisella on tarkoitus saada muut ihmiset toimimaan halutulla tavalla ja saavuttamaan jokin tietty tavoite. Johtajan tehtävänä on luoda ja järjestellä tehtäviä, jotka tähtäävät määriteltyyn tavoitteeseen, sekä huolehtia siitä, että ihmiset tekevät nämä tehtävät. (Honkanen 2016, 146-147, 186-188.)

Vallalla tarkoitetaan kykyä vaikuttaa toisten ihmisen käyttäytymiseen. Vallan avulla ihminen pääsee itse määrittelemiinsä tavoitteisiin nujertamalla muiden vastustusta, käyttämällä sanktioita tai vaikuttamalla psykologisilla tavoilla toisiin ihmisiin. Vallan avulla voidaan kontrolloida ihmisten tulevaisuutta, mahdollisuuksia saavuttaa asioita ja ihmisten käyttäytymistä. Auktoriteettinen vallan käyttäjä perustelee omaa toimintaansa sillä, että hänellä on vastuu asioista ja ihmisistä. Auktoriteettiseen asemaan liittyy usein myös valta jakaa sanktioita. Jos vallan käyttäminen on rutiininomaista sekä perusteet auktoriteetin käyttämiselle johdonmukaisia ja aiempien vastaavien tilanteiden mukaisia, tilannetta ei välttämättä kyseenalaisteta yhteisössä. (Honkanen 2016, 150, 255-256.)

3.3 Seksi tabuna uskonnollisissa yhteisöissä

Tabu tarkoittaa jotain asiaa, jonka olemassaolo on tiedostettua, mutta sen ajattelua ja siitä puhumista vältetään. Tabu voidaan ymmärtää synonyyminä häpeälle. Seksuaalisuuden pitäminen tabuna voi liittyä yli sukupolven ulottuviin käsityksiin omasta seksuaalisuudesta, kehosta ja kiintymyssuhteista. (Aapakallio 2017, 250.) Seksuaalisuuteen liittyvä häpeä on joissain määrin tervettä oman reviirin suojelua, minkä tarkoituksena on suojella herkkää elämänaluetta ja varjella ihmisen yksityisyyttä ulkopuolisilta. Tämä häpeä aiheuttaa myös sen, että aiheesta on hankalaa puhua. (Kettunen 2014, 127.)

Seksuaalisuus ja sen rajaaminen ovat korostuneet uskonnollisissa yhteisöissä erityisesti siksi, että heteroseksuaaliseen seksiin liittyy elämän kannalta keskeisiä asioita: lisääntyminen ja ihmiskunnan jatkuminen. Seksin tavoitteena nähdään lasten saaminen, eikä seksuaalisuudesta tai seksistä nauttimisesta juurikaan puhuta yhteisöissä. (Linjakumpu 2017, 226, 228.)

Yksilön ulkopuolelta määrätyt toimintatavat voivat aiheuttaa yhteisön jäsenille sosiaalista painetta ja ristiriitaa itsensä ja seksuaalisuutensa toteuttamiseen. Raskauden käynnistyminen ja lapsen saaminen nähdään kokonaisuudessaan pyhänä tapahtumana ja esiaviollinen seksi on usein kiellettyä, minkä vuoksi nuoria neuvotaan avioitumaan nuorena saadakseen lapsia. (Linjakumpu 2017, 228, 230.)

3.4 Suhtautuminen seksuaalisuuteen

Yhteisöt vaikuttavat tunnetasolla jäseniinsä, mikä antaa yhteisöille mahdollisuuden asettaa rajoja ja sääntöjä myös yhteisön normeista poikkeavan seksuaalisuuden suhteen (Mustonen 2017, 25-26). Uskonnollisille yhteisöille on luonteenomaista pyrkiä rajaamaan ja ohjaamaan yksilöiden seksuaalisuutta. Seksuaalisuus on nähty yhteisöä vaarantavana, jos sille ei ole asetettu tarkkoja sääntöjä ja rajoja. (Brusila 2008, 9.) Muu seksuaalisuuden muoto kuin heteroseksuaalisuus voidaan nähdä uskonnollisissa yhteisöissä Jumalan rangaistuksena: seurauksena synnistä, uskon puutteesta tai sen heikkoudesta (Tuovinen 2008, 31).

Erilaisilla uskonnollisilla yhteisöillä on erilainen suhtautumistapa seksuaalisuuteen. Kaikki valtauskonnoista antavat ohjeita seksuaalisuuden toteuttamiseen. Uskonnot joutuvat ottamaan kantaa jokaisen aikakauden yhteiskunnan arvoihin, minkä vuoksi uskonnon säännöt ja ohjeet eivät ole samanlaisia nykypäivänä kuin uskonnon syntyaikoina. (Väestöliitto 2011, 8-9.)

Seksuaalisuus nähdään intiiminä ja omakohtaisena toimintana, mutta uskonnollisissa yhteisöissä seksuaalisuus nostetaan yhteisöä koskevan arvioinnin kohteeksi, jolloin seksi ei ole enää kahden ihmisen välinen asia. Seksuaalisuus voidaan nähdä pelkkänä lisääntymiseen tähtäävänä toimintana, jolloin yksilöltä puuttuu mahdollisuus toteuttaa itseään seksuaalisella tasolla. Yksilön poikkeaminen yhteisön seksuaalisista normeista voi johtaa toimenpiteisiin häntä kohtaan, mikä voi aiheuttaa yksilölle vakavia henkisiä seurauksia ja ongelmia. (Linjakumpu 2017, 227, 230.)

Seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset voi olla vaikeaa kohdata uskonnollisissa yhteisöissä ja muuttaa yhteisön näkemyksiä uutta tietoa vastaavaksi. Seksuaalisuus voidaan nähdä niin intiiminä ja syvästi minuuteen liittyvänä toimintana, että se tarjoaa mahdollisuuden vallankäyttöön: yhteisöä voidaan hallita rajoittamalla jäsenten seksuaalista käyttäytymistä. (Tuovinen 2008, 15-16.) Erilaisilla kielloilla vahvistetaan samalla yhteisöllisyyttä: rajoituksilla halutaan erottua niistä, jotka eivät kuulu uskonnolliseen yhteisöön, jolloin yhteisön jäseniltä vaaditaan uskonnollisuutta ilmentävää elämäntapaa (Aro & Jokivuori 2015, 190-191).

3.5 Suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin

Heteronormatiivinen ajattelu on tavallista patriarkalisessa ja yhteisöllisessä kulttuurissa. Heteroseksuaalisuutta pidetään yhteisössä oletusarvoisena, toivotumpana ja parempana kuin muita seksuaalisuuden muotoja. (Aapakallio 2017, 251.) Uskonnollisissa yhteisöissä puututaan useimmiten homoseksuaalisuuteen. Biseksuaalisuutta ei juurikaan käsitellä ilmiönä, vaikka sitä ei kuitenkaan hyväksytä yhteisöissä. (Linjakumpu 2015, 118.)

Uskonnolla on vaikutusta seksuaalimoraaliin niiden henkilöiden kohdalla, jotka pitävät jumalaa ja uskontoa tärkeänä. Tutkimuksen mukaan 50 prosenttia jumalaan uskovista, aktiivisesti seurakunnan toimintaan osallistuvista ei hyväksy koskaan homoseksuaalisuutta, kun taas passiivisista seurakunnan jäsenistä ja ei-uskonnollisista henkilöistä 25-27 prosenttia ei hyväksy koskaan homoseksuaalisuutta. (Kääriäinen 2003, 235, 239.) Uskonnollisen yhteisön vakaumus seksuaalivähemmistöjä kohtaan on johtanut siihen, että osa uskonnollisen yhteisön jäsenistä eroaa kirkosta osoittaakseen tukensa vähemmistöihin kuuluville läheisilleen tai ollakseen yleisesti seksuaalisuuden moninaisuuden puolella (Tuovinen 2008, 24).

Joissain yhteisöissä homoseksuaalisuus ja homoseksuaaliset teot nähdään erillisinä asioina: taipumuksia homoseksuaalisuuteen ei välttämättä nähdä ongelmallisena, mutta taipumusten toteuttaminen käytännössä nähdään syntinä. Uskonnollinen yhteisö saattaa tällä yrittää mukautua ympäröivän yhteiskunnan asenteisiin ja painostukseen, ja välttää kielteisestä kannasta homoseksuaalisuuteen syntyvän arvostelun. Toisaalta seksuaalisuuden ja seksuaalisten tekojen erotteluun liittyy uskonnollinen käsitys siitä, että ihminen hyväksytään sellaisena kuin hän on, mutta ihmisen teot nähdään syntiinlankeemuksena ja tuomittavina. (Linjakumpu 2017, 227, 235-236.)

3.6 Koettu häpeä ja syyllisyys omasta seksuaalisesta suuntautumisesta

Ihminen voi kokea syyllisyyttä tai häpeää omasta seksuaalisuudestaan ja/tai kokonaan omasta, koetusta väärästä itsestään (Tuovinen 2008, 31). Häpeä omasta itsestä loukkaa koettua itsetuntoa ja ihmisarvoa sekä aiheuttaa kokemusta noloudesta, riittämättömyydestä ja ulkopuolisuudesta (Kettunen 2014, 12). Kehityopsykologian näkökulman mukaan kyky kokea häpeää ja syyllisyyttä kehittyy jo lapsena, kun ihminen alkaa sisäistää normeja ja arvioida omaa ja toisten käyttäytymistä. Ihminen voi hävetä tekemisiään tai jopa olemassaoloaan. (Kettunen 2014, 15-16.)

Ihminen odottaa tulevansa hyväksytyksi ja nähdyksi seksuaalisuuden osa-alueella, mikä altistaa ihmisen häpeän kokemukselle. Häpeän tunne vaikuttaa koettuun ajatteluun itsestä seksuaalisena ihmisenä. Häpeän kokemus omasta seksuaalisuudesta

aiheuttaa vastenmielisyyden kokemuksen omasta itsestä ja torjutuksi tulemisesta. Uskonnollisissa yhteisöissä kasvaneet kokevat, että synninpäästö ja anteeksianto ei poistaisi häpeän tunnetta, vaan sen sijaan lisääisi sitä. Tällöin ihminen kokee, että hänelle annetaan anteeksi se, että hän on oma itsensä, eikä anteeksianto tuo ihmiselle todellista hyväksyntää yhteisössä. (Kettunen 2014, 105-107, 115, 117.)

4 HENGELLINEN VÄKIVALTA

Väkivalta mielletään usein fyysisesti ihmistä tai ihmisryhmiä vahingoittavaksi asiaksi (Linjakumpu 2015, 10). Väkivalta voidaan tulkita kaikeksi toiminnaksi, mikä rikkoo ihmisen perusoikeuksia tai estää niitä toteutumasta (Hurtig 2013, 132). Väkivalta voi olla joko fyysistä tai henkistä. Fyysistä väkivallan muotoa on myös tutkittu eniten. (Linjakumpu 2015, 10.) Hengellisessä väkivallassa uskontoa tai hengellisyyttä käytetään suoraan tai välillisesti perusteena väkivaltaan (Villa 2013, 14).

4.1 Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta tarkoittaa toisen henkilön mitätöintiä, halventamista, solvaamista tai rajoittamista, mikä pitkälle mennessään voi eristää väkivallan kohteen sosiaalisesti (Väestöliiton [www-sivut](http://www.vk.fi) 2019). Henkinen väkivalta aiheuttaa kohteelle omanarvontunnon menetystä ja vääristää kohteen käsitystä oikeuksistaan. Henkistä väkivaltaa kokenut voidaan yhteisössä tuomita harhakuvitelmissa kärsiväksi, vaikeaksi ihmiseksi. Ulkopuolisen voi olla vaikeaa havaita tehtyä henkistä väkivaltaa, sillä henkisen väkivallan jälkiä ei näy ulospäin muille. Henkiseen väkivaltaan liittyy se, että uhrin kokemaa ei oteta todesta ja hänen tunteensa mitätöidään. Tällöin uhrin kuva ympäröivästä maailmasta voi muuttua ja henkinen väkivalta soluttautuu arjen rutineihin, jolloin uhri kokee väkivallan normaalina toimintana. (Hurtig 2013, 151.)

4.2 Fyysinen väkivalta

Fyysinen väkivalta tarkoittaa yksilöön tai ryhmään kohdistuvaa voiman käyttöä tai käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on vahingoittaa toista ihmistä. Fyysisen väkivallan muotoja ovat esimerkiksi töniminen, lyöminen ja nipistely. Fyysinen väkivalta voi aiheuttaa väkivallan kohteelle fyysisen, henkisen tai seksuaalisen vamman. (Rantaeskola, Hyyti, Kauppila & Koskelainen 2014, 19.)

Ihmisen keho ja sen toiminnot liittyvät ihmisen olemassaoloon myös hengellisestä näkökulmasta, sillä keholliset toiminnot liittyvät esimerkiksi sairauksiin ja lisääntymiseen. Ihmisen fyysisiin puoliin kohdistuva väkivalta tai sen uhka ylläpitävät vallan ja hallinnan rakenteita uskonnollisessa yhteisössä. Hengellisissä yhteisöissä fyysisenä väkivaltana voidaan pitää muun muassa uskonnollisiin syihin perustuvia ehkäisykieltoa, toistuvia raskauksia ja synnytyksiä, sairauksien ja terveydellisten uhkien hoitamatta jättämistä sekä ruumiillista kurittamista. (Linjakumpu 2015, 137-139.)

4.3 Väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä

Uskonnolliset yhteisöt ovat yksi ympäristö, jossa tapahtuu väkivaltaa yksilöitä kohtaan (Linjakumpu 2017, 233). Väkivallan tekijänä voi olla oma sukulainen, läheinen, auktoriteetisessa asemassa uhriin nähden oleva henkilö tai satunnainen, uskonnollisessa yhteydessä tavattu tuntematon henkilö (Hurtig 2013, 127-128). Uskonnolliset yhteisöt eivät ole teoreettisesti väkivallattomia tai väkivaltaisia. Väkivalta johtuu kunkin yhteisön rakenteellisista valta- ja hallintasuhteista, ja se perustuu yhteisön tilannekohtaisiin mahdollisuuksiin, tarpeisiin ja käytettävissä oleviin keinoihin. (Linjakumpu 2015, 48-49.)

Hengellinen väkivalta voi olla joko fyysistä tai henkistä väkivaltaa, ja se voi kohdistua tai kohdistuu uskonnollisen yhteisön yksittäiseen jäseneseen. Vaikka hengellinen väkivalta kohdistuisi vain yhteen ihmisen elämän osa-alueeseen, se voi määrittää silti kokonaisvaltaisesti ihmisen elämää. (Linjakumpu 2015, 10, 53.) Käytännössä uskonnollisissa yhteisöissä käytetään hengellisen väkivallan muotona useimmiten henkistä väkivaltaa (Hurtig 2013, 152). Hengellinen väkivalta on valtaa tai toimintaa,

joka kohdistuu henkilöön hänen etujaan, oikeuksiaan tai terveyttään kohtaan väheksyvästi. Hengelliseen väkivaltaan katsotaan kuuluvaksi vallan tai pakotteen käyttämistä, mikä vaikuttaa nujertavasti henkilön omaan mielipiteeseen. Hengellisen väkivallan keinoina voi olla esimerkiksi pelottelu, syyllistäminen, eristäminen ja kontrollointi. (Villa 2013, 14-15.)

Hengellisen väkivallan määrittely voi olla vaikeaa. Hengellinen väkivalta on kontekstuaalista, eli se riippuu monista asioista ja tilanteista. Kokemukset ovat yksilöllisiä, ja niihin vaikuttavat tilanteen lisäksi myös jäsenen senhetkinen kokemus uskonnollisesta yhteisöstä. (Linjakumpu 2015, 13-14.) Hengellisen väkivallan ilmiöissä on usein kyse vääristyneestä valta-asemasta yhteisön ja sen jäsenten välillä (Linjakumpu 2015, 12).

Tavallisesti kokemukset hengellisestä väkivallasta johtuvat keskustelusta, jossa on lähtökohtaisesti epätasa-arvoinen asetelma. Hengellistä väkivaltaa tekevä edustaa yhteisössä jumalan sanaa välittävää, totuutta symbolisoivaa henkilöä, ja uhri edustaa jumalan sanasta eksynyttä henkilöä. Hengellisen väkivallan taustalla on valmiiksi asennoitunut tilanne: uhrin ongelma on poikkeama yhteisön opista, ja se tulee muuttua. Väkivallan tekijällä on tähän ongelmaan ratkaisuehdotus, joka poikkeaa uhrin tahdosta. Keskustelulla pyritään vaikuttamaan uhrin mielipiteisiin jopa syyllistämällä tai nöyryyttämällä uhria, ja sillä pyritään saamaan uhri taipumaan haluttuun yhteisön näkökantaan ja ongelma poistumaan. Uhrilla ei ole tilanteessa mahdollisuutta ilmaista vapaasti omaa todellista mielipidettään tai tahtoaan, tai mahdollisuus on heikompi kuin muilla keskusteluun osallistujilla ja/tai mielipiteen ilmaisulla on tiedossa olevia seurauksia. (Hurtig 2013, 152-153.)

Hengellisenä väkivaltana pidetään nykyään esimerkiksi hoitokokouksia, yhteisöstä erottamista sekä naisten asemaa ja seksuaalivähemmistöjen kohtelua yhteisöissä (Linjakumpu 2015, 36). Kokemukset yhteisöjen säännöistä riippuvat henkilön persoonasta, tukijoukoista ja sietokyvystä: toiset voivat kokea uskonnollisen yhteisön rajoitukset turvana ja normaalina kirkkokurina, kun taas toiset voivat kokea samat rajoitukset elämäänsä rajoittavana ja minuutta järkyttävänä (Villa 2013, 16-19). Hengellisen väkivallan kokemusta on hahmotettu ihmisen haavoittuvuudella. Haavoittuvuudella kuvataan yksilöllisiä väkivallan kokemuksen seurauksia ja elämän

eri puolien toteutumisen estymistä, ja se voidaan ymmärtää synonyyminä herkempänä altistumisena sosiaalisille ongelmille. Haavoittuvuuteen vaikuttavat muun muassa ihmisen herkkyys, tunnollisuus sekä aiemmat elämäkokemukset. (Linjakumpu 2015, 50-52.)

4.4 Pelko ja pelottelu

Tunteilla on pakottava vaikutus ihmisen toimintaan. Ihmisen kokemat tunteet aiheuttavat nopean toiminnan, jonka aikana ihmisen ajatteluprosessi ei ehdi käynnistyä eikä ihminen ehdi muodostamaan arviota kohteesta. Toisen ihmisen tunnekokemus heijastuu toiseen ihmiseen, ja ihmiset alkavat tulkitsemaan ympäristöä samankaltaisesti, mikä edesauttaa yhteistä ymmärrystä ja kommunikaatiota toisten kanssa. (Honkanen 2016, 94-96.)

Ajattelun muutokseen tähtäävä pakottaminen on sitä voimakkaampaa, mitä voimakkaampaa pelottelu ja pelon kohde on. Pelottelun voima perustuu yksilön kohdalla joko uhkaavan vaaratilanteen kontrolloimiseen tai pelon tunteen kontrolloimiseen, ja siihen vaikuttaa myös ihmisen kokemus siitä, kuinka todennäköisesti hän joutuu kyseiseen vaaratilanteeseen. Pelottelussa tehokkaampaa on pyrkiä vaikuttamaan ihmisen toimintaan siten, että hänessä heräisi reaktio ensisijaisesti vaaratilanteen kontrolloimiseen. Ihminen voi kontrolloida vaaratilannetta näkemällä keinot puuttua tilanteeseen ja uskomalla kykyynsä käyttää näitä keinoja apuna. Apukeinojen tulee olla yksilölle käytettävissä olevia. (Honkanen 2016, 99-100.)

4.5 Eheyttäminen

Eheyttämisellä tarkoitetaan usein homoseksuaalien muuttamista heteroseksuaaleiksi. Eheytymisellä voidaan tarkoittaa myös oman itsensä hyväksymistä ja oman häpeäntunteen käsittelyä. (Kettunen 2011, 288-289.) Eheyttäminen voi kuulua hengelliseen väkivaltaan, jos eheytystä perustellaan uskonnollisista lähtökohdista. Eheyttäminen on peräisin Pohjois-Amerikasta, mutta se on levinnyt ympäri maailmaa moniin kristillisiin yhteisöihin. Eheyttämistä ja sen toimivuutta on kritisoitu muun

muassa seksuaalivähemmistöjen tukijärjestöjen ja psykologisten yhdistysten toimesta. (Linjakumpu 2015, 128-130.)

Vaikka ihminen hakeutuisi eheyttämiseen itse, vapaaehtoisuus voi olla näennäistä. Eheytykseen meneminen voi olla pakkoon suostumista, joka on perustunut sille, että ihmiselle on uskoteltu hänellä olevan vakavia ongelmia, jotka vaativat eheytystä: esimerkiksi homoseksuaalisuus, joka ei sovellu hengellisyyteen. Eheytyksen tarve ja eheytykseen hakeutuminen ei ole välttämättä tullut ihmiseltä itseltään, vaan ympäröivältä yhteisöltä tai perheeltä. (Linjakumpu 2015, 131-133.)

4.6 Hengellisen väkivallan perusta

Uskonnollisia linjavetoja arvo- ja moraalikysymyksiin perustellaan usein Raamatun (tai muun pyhän kirjan) opeilla. Raamattu on muutaman vuosituhannen aikana syntynyt kokoelmateos, joka heijastaa kirjoitusajankohdan vallitsevaa arvomaailmaa sekä senhetkistä tietoa ja tiedon puutetta. Tiedon puute on herättänyt entisaikaan yhteiskunnan jäsenissä kysymyksiä ja epä tietoisuutta myös seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa, ja ohjeita näihin on haettu Raamatusta. (Tuovinen 2008, 14-15.) Kieltojen taustalla on luultavasti ollut kirjoitusajankohdan tiedon mukainen hygieeninen tai lääketieteellinen peruste (Aro & Jokivuori 2015, 190).

Ehkäisykielto ja negatiivinen suhtautuminen seksuaalisuuden toteuttamiseen kristillisessä kirkossa on perua muun muassa kirkkoisä Augustinukselta (354-430 jaa.). Augustinuksen oppien mukaan yhdyntä on luvallista vain lisääntymistarkoituksessa, ja mahdollisuus hedelmöittymiseen on aina oltava. (Tuovinen 2008, 19.) Augustinuksen mielestä seksi on sinänsä hyvä Luojan luoma systeemi, mutta ihmisen kokema seksuaalinen himo on saastunutta ja syntiä (Kettunen 2011, 265).

Hengelliseen väkivaltaan voidaan nähdä historiallinen pohja kirkkokurin kautta, minkä tarkoituksena on ollut määritellä erilaisia sääntöjä ja määrätä näiden rikkomisesta sanktioita. Katolinen kirkko teki työtä harhaoppisuutta vastaan 1100-luvulta lähtien, ja sanktioina oli sekä fyysistä että henkistä kidutusta ja jopa

kuolemantuomioita. Protestanttiset liikkeet halusivat, että ihmiset tutkivat ja arvioivat Raamatun oppeja itse, mikä johti uskonnollisten ihmisten elämän vartioimiseen ja uskonnollisuuden arvioimiseen. (Linjakumpu 2015, 27-28, 30.)

Esiaviollinen ja avioliiton ulkopuolinen seksi kriminalisoitiin 1600-luvulla Ruotsi-Suomen valtiossa. Kiellon valvominen jäi kirkon tehtäväksi. Kieltoa valvottiin tehokkaasti, mikä teki seksuaalisuuteen liittyvistä rikoksista yleisimpiä rikoksia 1600-luvulla. (Huhta 2006, 210.) Vasta vuonna 1926 esiaviollisesta seksistä naimattoman miehen ja naimattoman naisen välillä tuli laillista Suomessa, kun salavuoteuspykälä kumottiin rikoslaista. Alaikäiseen kohdistuvat ja aviopuolisoiden liiton ulkopuolelle suuntautuvat seksuaaliset teot jäivät edelleen laittomiksi. (Markkola 2006, 236-237.)

1600-luvun Suomessa opetukseen tarkoitetuissa teoksissa seksuaalisen nautinnon kerrottiin olevan hengenvaarallista, ja sekä seksuaalisuuden hillittömyyden, että seksistä pidättäytymisen kerrottiin olevan siveellisyyttä vastaan. Ihmisen libido tulkittiin pahaksi himoksi sekä haureudeksi. (Laine 2006, 198.) Uskonnollisia näkemyksiä seksuaalisuudesta alettiin osittain korjaamaan 1800-luvulla lääkärien kirjoittamilla lääketieteellisillä ohjeilla. Suurin osa varhaisista lääkärien ohjeista oli kuitenkin kirkon oppien kaltaisia, ja niissä kerrottiin kaiken seksuaalisen toiminnan, johon ei liity lisääntymistä, johtavan vakaviin fysikaalisiin ongelmiin, kuten sokeutumiseen, syöpään ja mielenvikaisuuteen. (Giddens & Sutton 2013, 634.)

Tiedon lisääntyessä yhteiskunnan arvokäsitykset ovat muuttuneet ja Raamatun ohjeet menettäneet merkitystään. Raamatussa on esimerkiksi kielletty vaatekappaleen, joka on kudottu kahdesta eri langasta, pukeminen päälle (Raamattu, 3. Moos. 19:19) sekä Raamatun mukaan sapattina (lepopäivä eli nykyinen sunnuntai) työskentelevä tulee surmata (Raamattu, 2. Moos. 35:2). Näitä säädöksiä ei sovelleta enää nykyiseen yhteiskuntaan. Raamatussa olevat homoseksuaalisuuteen liittyvät tekstit tulkitaan kuitenkin pätevinä totuutena uskonnollisissa yhteisöissä myös tänä päivänä (Tuovinen 2008, 26).

4.7 Hengellisen väkivallan mahdollistavat tekijät

Hengellisen väkivallan toimivuus perustuu kontrastiin yhteisön jäsenille tuottamien hyvien ja pahojen tunteiden välillä. Väkivalta ei ole mahdollista, jos yhteisö ei tuota jäsenilleen hyviä tunteita, kuten turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Uskonnolliset yhteisöt määrittävät jäseniensä elämää koko elinkaaren ajalta emotionaalisesti, sosiaalisesti tai valtasuhteiden kautta, ja täten ne kykenevät tuottamaan jäsenilleen syvälle meneviä tunteita. (Linjakumpu 2015, 12-13.)

Hengellinen väkivalta jää usein vain uskonnollisen yhteisön sisäpuolelle käsiteltäväksi (Linjakumpu 2015, 10) sillä uskonnollinen yhteisö ei koe olevansa vastuussa raportoidakseen yhteisön sisällä tapahtuvista asioista ulkopuolisille tai ympäröivälle yhteiskunnalle. Tämä mahdollistaa sen, että väärinkäytöksistä tai ihmisoikeuksien loukkaamisesta ei tiedetä yhteisön ulkopuolella eikä tekijöitä tuomita juridisessa mielessä, ja tämä tekee mahdolliseksi ihmistä loukkaavan toiminnan jatkumisen. (Linjakumpu 2017, 225, 233-234.) Milgramin tutkimuksessa ihmisten tulkittiin ajattelevan ulkopuolelta tulevia käskyjä siten, että he eivät ole vastuussa käskyjen toteuttamisesta, vaan he ovat vain välikappaleina toisten toiveiden toteuttamiseen (Honkanen 2016, 138).

Hengellinen väkivalta voi tapahtua yhteisön sisällä kahden ihmisen välisenä toimintana, mutta uskonnollinen yhteisö toimii mahdollistajana asian selvittelyssä ja tapahtuneen peittämisessä. Yhteisössä tapahtunut hengellinen väkivalta voidaan hyvittää tekijän ja uhrin välillä anteeksipyynnöllä ja -annolla, jolloin uhrin tulee antaa anteeksi anteeksipyynnön esittäväälle väkivallan tekijälle ja tapahtuma unohdetaan pysyvästi. Anteeksianto on kytköksissä uskonnollisen yhteisön normien mukaisiin sääntöihin ja käytäntöihin, ja yhteisössä hallitseva kuri vaatii normien mukaista käytöstä, eikä uhrilla ole mahdollisuutta pyytää apua yhteisön ulkopuolisilta henkilöiltä. (Linjakumpu 2015, 232-235.)

Uskonnollisen yhteisön normit, käytännöt ja olosuhteet muokkaavat yhteisön jäsenien elämää tuomalla arkeen mahdollisuuksia, ja toisaalta ne myös rajoittavat jäsenien oikeuksia. Uskonnollisilla käytännöillä on vaikutusta perheiden rakenteisiin ja tapoihin, jotka voivat vaikuttaa perheen yksilöihin edesauttamalla arjen kuormittavia

tekijöitä ja yleistä haavoittuvuutta. Vanhoillislestadiolaisissa perheissä suuri lapsiluku on tavallista, ja tämä aiheuttaa perheeseen esimerkiksi uupumusta ja mielenterveyden ongelmia. Perheen sisäiset vaikeudet lisäävät perheenjäsenien tarpeiden ohittamista, mikä vähentää väkivallalta suojaavia tekijöitä. (Hurtig 2013, 136-139.)

Vanhoillislestadiolaisten perheiden lapset kertovat tutkimuksessa tuntevansa, että he ovat perheessä taakkana. Väkivallan kohteeksi joutumiselle voi altistaa, jos ihminen on jäänyt lapsuudessaan vailla arvostusta, rakkautta ja huomiota, ja hän joutuu luomaan elämänsä merkityksellisyyden itse. Näitä positiivisia kokemuksia vaille jääminen altistaa ihmisen vastaanottamaan arvostuksen tunnetta perheen ulkopuoliselta henkilöltä, ja kokemaan myöhemmin väkivaltaa saman henkilön tekemänä. (Hurtig 2013, 137-140.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Opinnäytetyön tehtävä

Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla hengellisen väkivallan kokemuksia. Tutkimuksen kohde on seksuaalivähemmistöihin kuuluvat henkilöt, jotka ovat kohdanneet hengellistä väkivaltaa. Väkivallan määrittelyssä yhtenä ongelmana on se, että miten väkivaltaa arvioidaan. Samaa tilannetta voidaan tulkita erilaisilla tavoilla riippuen siitä, tulkitseeko tilannetta väkivallan kohde, tekijä vai ulkopuolinen henkilö. Väkivallan uhrilla voi olla vaikeuksia käsittää omaa väkivallan kokemustaan kokonaisvaltaisesti tai hän ei kykene ymmärtämään kohdanneensa väkivaltaa. Väkivalta on useimmiten pitkäkestoisesti muodostunut prosessi, joka ei ole alkanut tietystä tilanteesta tai loppu siihen. (Linjakumpu 2015, 53-54.)

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on teoreettinen tietopohja hengellisestä väkivallasta. Väkivallan kokemukset ovat väkivallan kohteen havaintoja, jotka hän on itse määritellyt koetuksi hengelliseksi väkivallaksi. Haastattelun kysymyspohjan tarkoituksena on tuoda haastattelusta ilmi haluttuja asioita ja toisaalta dialogisuuden

kautta auttaa havaitsemaan koettuja asioita, joita väkivallan kohde ei ole välttämättä aiemmin mieltänyt väkivallaksi. Fokuksena tässä tutkimuksessa on kuitenkin väkivallan kohteen oma mielipide väkivallan kokemuksesta eikä tutkijan oma näkemys siitä, mikä tutkimuksen aineistosta on väkivaltaa.

Tutkimuksen kohde tulee olla tunnistettava ja määriteltävä tarkasti. Tutkimuksen tulee tuottaa uutta ja hyödyllistä tietoa sekä sen on oltava julkisesti keskusteltavissa. (Vilka 2015, 31.) Tutkimuskysymyksen tarve ja rajaaminen perustuvat siihen, että seksuaalivähemmistöjen kokemuksia hengellisestä väkivallasta ei ole juurikaan tutkittu. Aiheesta ei ole myöskään tehty toistaiseksi opinnäytetöitä Suomessa. Jukka Saarenpää (2019) tutki melko tuoreessa Pro gradu -tutkielmassaan seksuaalivähemmistöjen kokemuksia vertaistukiryhmistä. Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymyksenä on konkreettiset havainnot hengellisen väkivallan kokemuksista yhteisöissä.

5.2 Opinnäytetyön työelämäyhteys

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Uskontojen uhrien tuki UUT ry. UUT ry:n rooli opinnäytetyössä oli auttaa etsimään haastateltavia opinnäytetyötä varten. UUT ry on poliittisesti, taloudellisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton yhdistys, jonka tavoitteena on vaikuttaa yhteiskuntaan esittämällä kokemukseen ja tutkimuksiin perustuvia kantoja uskonnollisissa yhteisöissä koetuista ihmisoikeusloukkauksista, hengellisestä väkivallasta ja syrjinnästä sekä tukea näiden kohteeksi joutuneita henkilöitä ja heidän läheisiään (Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n www-sivut 2019).

5.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyön tutkimus toteutetaan laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa ihmisen kertomusta hänen kokemastaan todellisuudesta (Vilka 2015, 118). Kokemus hengellisestä väkivallasta on yksilöllistä. Tutkimusongelma pohjautuu käsitykseen siitä, että joissain uskonnollisissa yhteisöissä käytetään hengellistä väkivaltaa ja tämä voi olla vahingollista yksilöille. Tutkimus vastaa tähän käsitykseen selittämällä ilmiötä

konkreettisten, yksilöllisten kokempohjaisten havaintojen perusteella, jonka vuoksi laadullisen tutkimuksen valinta tutkimusmetodiksi on tässä tapauksessa perusteltua.

Aineiston keruumetodina on haastattelu ja dialoginen keskustelu (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Haastattelu on luonteeltaan puolistrukturoitu teemahaastattelu, joka tutkii haastateltavan antamia merkityksiä hengellisen väkivallan kokemukselle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88). Haastattelun pohjana toimivat lähdekirjallisuuden pohjalta muodostetut valmiit kysymykset ja haastattelijan käsitys tutkimusongelmasta, joiden pohjalta dialogista keskustelua rakennetaan. Dialogisuus tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että haastattelijä kuuntelee ja myötäelää haastateltavan kokemusta hengellisestä väkivallasta ja osallistuu aktiivisesti keskusteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91-92.)

Haastateltavien tieto tutkimusongelmasta tulee tässä tutkimuksessa heidän omista kokemuksistaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98), sillä he kuuluvat seksuaalivähemmistöön ja ovat olleet osana uskonnollista yhteisöä. Tietoa on tarkoitus kerätä mahdollisimman paljon haastattelun aikana, joten haastattelu on joustava: haastateltava saa kysymykset ennen haastattelua, haastattelijä voi kysyä valmiin kysymyspohjan lisäksi muita kysymyksiä ja haastateltava kertoa myös asioita, joita ei ole kysytty (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-86). Laadullisessa tutkimuksessa tilastollisia yhteyksiä voi löytää, mutta ne eivät selitä kaikkien yksilöiden toimintaa, eikä tutkimustuloksen ole tarkoitus olla objektiivista (Vilkkä 2015, 118-120).

5.4 Haastateltavat

Haastateltavat ovat vapaaehtoisesti tutkimukseen suostuneita. Tutkimus koskee henkilöiden yksityiselämää, joten eettiseltä kannalta tutkimusaineiston keruu vaatii henkilön suostumuksen (Vilkkä 2015, 51). Tutkimukseen osallistui kaksi henkilöä, joista toinen kuului helluntaiseurakuntaan ja toinen islaminuskoon. Arkaluontoisesta aiheesta johtuen sekä haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi nimiä, asuinpaikkakuntia tai muita yksilöiviä tietoja ei tuotu ilmi opinnäytetyöhön.

5.5 Sisällönanalyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysoimiseksi tulee rajata tutkittava asia tarkasti tutkimuksen kiinnostuksen mukaisesti, ja aineistosta poimitaan rajauksen mukaiset asiat. Aineiston rajauksen mukaiset asiat litteroidaan ja ne järjestellään joko luokittelun, teemoittelun tai tyypittelyn avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104-105.) Litterointi tarkoittaa tässä tapauksessa haastattelun muuntamista tekstimuotoon. Litteroinnin tulee vastata haastateltavien kertomaa ja puheen merkitystä, eikä sanomaa tule muokata litteroidessa. (Vilkkä 2015, 137-138.)

Tässä tutkimuksessa aineistoa teemoitetaan. Teemoittelussa aineistosta etsitään teemaa kuvaavia kokemuksia, kokemukset ryhmitellään ja ne järjestellään aihepiirien mukaan. Tutkimusongelmaa pyritään ratkaisemaan teoriasidonnaisella analyysillä, jossa teoria ohjaa ja toimii apuna ilmiön käsittelyssä, mutta aineiston analyysi ei perustu pelkästään teoriaan. Tutkimuksen kokonaisuus muodostuu aineistosta havaittujen, teemaa mukailevien kokemusten perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105-107, 109-110.)

5.6 Tutkimuksen eettisyys

Haastateltaville kerrottiin ennen haastattelua, mihin käyttötarkoitukseen heidän vastauksensa tulevat. Haastateltavien itsemääräämisoikeutta on kunnioitettu siten, että he ovat saaneet päättää osallistumisestaan haastatteluun itse. Lisäksi haastateltavilla on ollut mahdollisuus jättää vastaamatta epämiellyttäviin kysymyksiin, sillä he ovat saaneet haastattelukysymykset etukäteen ennen haastattelua luettavaksi. Haastateltavien anonymiteetin turvaaminen on suuressa osassa tutkimuksen eettisyyttä. Haastattelun aineisto ja litteroitu teksti on ollut koko prosessin ajan vain haastattelijan hallussa, ja aineisto tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelijalla on ollut tiedossa haastateltavien nimet yhteydenottojen vuoksi, mutta nimiä ei ole kerätty eikä kerrottu muualle.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Seksuaalivähemmistöt uskonnollisissa yhteisöissä

Vastauksien perusteella homoseksuaalisuus ei ollut hyväksyttävää haastateltavien uskonnollisissa yhteisöissä, mikä selittyy sillä, että tutkimukseen osallistuneet ovat lähtökohtaisesti kokeneet hengellistä väkivaltaa seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi. Biseksuaalisuutta ei juurikaan käsitellä yhteisöissä, vaikka sitä ei pidetä hyväksyttävänä (Linjakumpu 2015, 118). Molemmat haastateltavat kertoivat liittyneensä uskonnolliseen yhteisöön syntyessään, vanhempien uskonnollisen vakaumuksen mukaisesti, ja molemmat kokevat olevansa homoseksuaaleja. Vastauksien mukaan seksuaalisista suuntautumisista ei sinänsä puhuttu yhteisöissä, mutta homo- ja biseksuaalisuuden nähtiin olevan itsestään selvästi kiellettyjä ja syntiä.

”Se on mies ja nainen ja ootellaan avioliittoon ja se on se homman nimi, ei mitään puhettakaan mistään muusta”

Vastajaat eivät olleet itse kohdanneet uskonnollisin perustein tehtyä fyysistä väkivaltaa seksuaalisen suuntautumisensa vuoksi. Haastattelun vastaukset keskittyivät pääosin henkiseen väkivaltaan, mikä on linjassa sen tiedon kanssa, että hengellinen väkivalta on useimmiten henkistä väkivaltaa (Hurtig 2013, 152). Toisaalta fyysiseltä väkivallalta voi välttyä, jos kukaan ei tiedä seksuaalisesta suuntautumisesta. Haastateltavan mukaan kukaan ei kyseenalaistanut hänen seksuaalista suuntautumistaan missään kohtaa, koska hänen yhteisössään ei ollut tapana kysyä mistään seurustelusuhteista, edes eri sukupuoleen kuin mitä sukupuolta haastateltava edustaa.

”Ei ollut fyysistä väkivaltaa koska piilotin tämän [seksuaalisen suuntautumiseni]”

Uskonnollisen yhteisöjen rakenteissa esiintyvä valta tulkitaan yhteisön rakenteisiin liittyvinä ilmiöinä, joihin liittyvät esimerkiksi yhteisön säännöt, sosiaaliset normit ja käytännöt (Honkanen 2016, 153). Haastateltavat kertoivat käyttämisen kulttuurista, jolla pidettiin huolta siitä, että yhteisön sääntöjä noudatettiin. Sääntöjen valvomisella

haluttiin korjata yhteisön jäsenet takaisin ”omalle polulle”. Toisen haastateltavan mukaan hänellä oli erilaiset säännöt kontaktiin saman sukupuolen kanssa kuin muilla yhteisön nuorilla, koska hänen tiedettiin kuuluvan seksuaalivähemmistöön. Haastateltavan mukaan tämä kyttäminen ja sen pelko olivat lopulta syynä sille, että hän jäi yhteisöstä pois.

”He [yhteisön muut nuoret] käyttäytyi ihan samalla tavalla kun me, heille ei tullut samoja nuhteita kuin meille. -- Meidät otettiin silmätikuiksi.”

Seksuaalisen suuntautumisen piilottelu voi johtaa lieveilmiöihin, jolloin samaa sukupuolta olevan kumppanin tekemästä väkivallasta tai muusta epäasiallisesta käytöksestä ei voi kertoa, koska samalla paljastaisi oman seksuaalisen suuntautumisensa. Haastateltava kertoi, että hän oli ollut suhteessa sekä väkivaltaisen että alkoholisoituneen henkilön kanssa, mutta ei voinut kertoa näistä asioista kenellekään, koska kukaan ei tiennyt seurustelusta samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa.

6.2 Identiteetin kehittyminen ja kokemus itsestä yhteisössä

Ihmiselle on ominaista käyttää muiden mielipiteitä ja tietoja oman ajattelunsa tukena, hakea toisista ihmisistä hyväksyntää, luoda hyviä suhteita toisiin sekä ylläpitää hyvää minäkuvaa itsestään yhteisön jäsenenä (Honkanen 2016, 139). Uskonnollisen yhteisön suhtautuminen kielteisesti seksuaalivähemmistöihin aiheuttaa ristiriitaa minuuden (=identiteetin) ja uskonnollisuuden välille (Linjakumpu 2017, 238). Vastauksien perusteella hengellinen väkivalta nähtiin normaalina toimintana yhteisössä. Haastateltavien on vaikea käsittää, mitkä asiat itsessä johtuvat negatiivisista kokemuksista ja mitkä ovat heidän omia ominaisuuksiaan. Yhteisön normit seksuaalisuuden rajaamisen suhteen nähtiin normaalina toimintana, ja haastateltava ei ymmärtänyt ennen yhteisöstä poistumistaan, että samoja toimintatapoja ei ole kaikkialla. Haastateltavan mielestä oli itsestään selvää yhteisössä elämisen aikaan, ettei hänellä ei ole oikeutta omaan kehoonsa.

”En mä tiedä mikä on minua ja mikä johtuu niistä traumaista”

Haastateltavien mukaan seksuaalisen suuntautumisen ilmi tuominen voi aiheuttaa konkreettisia seurauksia itselle, sekä aiheuttaa henkistä kamppailua itsensä ja yhteisön välillä. Haastateltavan mukaan tieto hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan ja muista asioista levisi hänen uskonnollisessa yhteisössään. Jos henkilö haluaa välttyä seksuaalisen identiteettinsä aiheuttamilta seurauksilta, ainoa keino on salata seksuaalinen suuntautumisensa täysin. Salaaminen puolestaan aiheuttaa ongelmia henkiselle jaksamiselle. Kumpikaan haastateltavista ei ole voinut olla täysin avoin seksuaalisen suuntautumisen suhteen. Haastateltavat kertoivat, että heidän seksuaalisen identiteettinsä ja yhteisön odotusten väliset ristiriidat aiheuttivat heille erilaisia psyykkisiä oireiluja, kuten ahdistusta, pelkoa ja masentuneisuutta. Lisäksi haastateltavat kertoivat tunteneensa surullisuutta, väsymystä ja pettymyksen tunteita.

Eri uskonnollisessa yhteisössä on eri käsitykset siitä, mikä yhteisössä on syntiä ja millainen ihminen on ”kunnon” uskovainen. Lisäksi yhteisöllä voi olla erilaisia käsityksiä siitä, minkälainen ihmisen tulisi muilta ominaisuuksiltaan olla, mistä haastateltava käytti termiä ’muotti’. Haastateltava kertoi esimerkiksi, että hän ei naisena saanut leikata hiuksiaan lyhyeksi. Vastauksissa näyttäytyi myös se, että haastateltava koki riittämättömyyden tunteita itsestään uskonnollisen yhteisön jäsenenä, koska hän ei voinut seksuaalisen suuntautumisen vuoksi olla koskaan tarpeeksi uskovainen, eikä hän kokenut kelpaavansa omana itsenään. Haastateltavan mukaan Jumala rakastaa ihmistä sellaisena kuin hän on, mutta yhteisö ei hyväksy muita kuin muotin mukaisia ihmisiä. Yhteisö ei mahdollistanut toisenlaisten näkökulmien esittämistä, kyseenalaistamista tai kritiikkiä Raamatun tulkitsemisen suhteen, sillä nämä nähtiin syntinä.

”Oli tosi vaikeaa mahtua siihen muottiin ja se tuntui tosi paskalta kun ei mahtunut siihen muottiin”

Joidenkin uskonnollisten yhteisöjen virallinen kanta homoseksuaalisuuteen on ollut, että sitä ei saa toteuttaa käytännön tasolla, mikä on ristiriidassa ihmisen itsensä toteuttamisen kanssa (Tuovinen 2008, 24). Haastateltavan mielestä pedofiilit ja murhaajat ovat yhteisön mielestä parempia ihmisiä, koska he voivat lopettaa tämän toimintansa. Homoseksuaalia ihmistä ei sinällään nähdä vääränä, vaan homoseksuaalit

teot nähdään syntinä. Seksuaalivähemmistöön kuuluva ihminen ei voi muuttaa itseään, mutta hän voi vaikuttaa käytännön tekoihinsa.

*”Mä voin olla ihan rauhassa homo kuhan mä olen yksin enkä toteuta sitä
enkö rakasta ketään”*

Uskonnollisissa yhteisöissä voidaan kuitenkin myös katsoa, että homoseksuaali kykenee muuttamaan itseään heteroseksuaaliksi. Tätä kutsutaan usein eheytymiseksi. Haastateltava kertoi, että hänen eheytymistään yritettiin hoitaa yhteisön kesken, ja hän kävi keskustelua yhteisön nuoren ja aikuisen kanssa asioista, mitä hänen kuuluisi tehdä eheytyäkseen ja ollakseen ”terve”. Haastateltavan piti muun muassa poistaa kaikki homoystävänsä ympäristöstään, jottei tulisi kiusauksia ja välttyisi lankeamasta syntiin. Lisäksi haastateltava jätti samaa sukupuolta olevan kumppaninsa.

”Kyllä yritettiin sitä että eheytyisin. Pitää pyrkiä pois synnistä eikä pidä antaa syntisten ajatusten jäädä. -- Mä tiän että on olemassa järjestö joka järjestää eheytyä, siihen mua ei lykätty, että sitä yritettiin hoitaa tässä omassa sisäpiirissä.”

Äärikristillinen yhdistys Aslan ry (nyk. Suomen elävät vedet ry) järjesti Suomessa intensiivisiä neljän päivän kursseja, jonka tarkoituksena oli eheytyä seksuaalisesta rikkinäisyydestä. Yhdistyksen mukaan ”homoseksuaalisuus on psykososiaalisen kehityksen häiriö”. Kurssilla rakkautta samaan sukupuoleen ei tunnettu, vaan rakkauden kokemuksen nähtiin olevan luonnonvastaista himoa, joka on syntynyt äidin tai isän puutteellisesta tai tukahduttavasta rakkaudesta. Kurssiin osallistujat allekirjoittivat vaitiolosopimuksen kurssilla käytyistä asioista. (Pikkanen 2018.)

6.3 Kaksoiselämä

Monet homoseksuaalit ovat kertoneet, että he voisivat kelvata ihmisenä vain olemalla heteroita. Seksuaalisuus kuuluu niin merkittävästi ihmisen identiteettiin, että sen kieltäminen tarkoittaa minuuden kieltämistä. Homoseksuaalisuuden paljastuminen muille aiheuttaa uhkan identiteetille, jos ulkopuolisten suhtautuminen asiaan on torjuvaa. Homoseksuaalisuus voidaan kokea niin suurena syntinä uskonnollisessa

yhteisössä, että ihminen joutuu kieltämään oman itsensä ja kokee itsensä täysin huonoksi ja arvottomaksi. (Kettunen 2014, 116-117, 127.) Molemmat vastaajat ovat joutuneet viettämään jonkinlaista kaksoiselämää: kumpikin haastateltava on salannut seksuaalisen suuntautumisensa joltakin taholta, ja molemmat ovat olleet suhteessa saman sukupuolen kanssa kertomatta asiasta muille. Haastateltavat kertoivat kokeneensa, että heidän pitäisi tehdä valinta oman itsensä ja uskonnollisen yhteisön välillä. Toisaalta myös asiasta valehtelun nähtiin olevan syntiä.

6.4 Yksilön seksuaalisen käyttäytymisen rajaaminen yhteisössä

Uskonnollisessa yhteisössä ilmapiiri seksin ja seksuaalisuuden suhteen on yleisesti kielteinen, jolloin nuori saattaa siirtyä nopeasti avioliiton johdosta kielletystä seksistä sallittuun (Linjakumpu 2017, 228). Avioliittoon asti jatkunut itsensä suojeleminen seksiltä ja seksuaalisuudelta vaikuttaa myös silloin, kun seksi on sallittua, sillä ihminen varjelee edelleen henkisellä tasolla itseään. Seksin ja seksuaalisuuden näkeminen tabuna estää hakemasta tietoa asiasta, ja seksiin liittyvien odotuksien ero todellisuuteen sekä koetut pettymykset säilyvät mielessä pitkään, jos niitä ei uskalleta käsitellä. (Aapakallio 2017, 257.)

Haastateltavan mukaan hänen yhteisössään myös heteroseksuaalista seurustelusuhdetta oli rajattu. Haastateltava kertoi, että seurusteleva pari saa pitää kädestä kiinni ja pussata toisiaan pienesti. Koko seurustelun ajan seurustelevan parin tulee käyttäytyä siten, että vanhempi voisi olla vieressä katsomassa, vaikka pari olisi kahdestaan. Kun seurustelua on kestänyt tarpeeksi, ja sen nähtiin olevan Jumalan tarkoittamaa, mentiin naimisiin ja sitten vasta muutettiin yhteen. Yhdessä asuminen ilman avioliittoa ei ollut hyväksyttävää.

6.5 Pelottelu

Pelottelua sekä sen aiheuttamaa pelkoa ja muita tunteita käytetään yhtenä hengellisen väkivallan elementtinä. Yhteisössä pelotteluun käytettävä valta on toimivaa niin kauan kuin vallankäyttäjän ja kohteen suhde pysyy samana tai sanktiot nähdään merkityksellisinä (Honkanen 2016, 152). Uskonnollisessa yhteisössä pelottelu

perustuu sille, että valtasuhteet pysyvät yhteisössä samoina, sekä pelon kohde on erittäin voimakas ja konkreettinen uhka, ja pelottelun kohteella on itsellään apukeinot välttyä kohtalolta, jolloin hän voi kontrolloida tilannetta.

Haastattelun perusteella Helvetti on vakavin mahdollinen seuraus haastatellun uskonnollisessa yhteisössä. Helvetti tarkoittaa tässä yhteydessä tilaa tai paikkaa, johon syntiä tehnyt ihminen voi joutua kuolemansa jälkeen, ja jossa on pelkkää kärsimystä. Helvetiltä välttyäkseen henkilön tulee yksinkertaisesti olla tekemättä syntiä, jolloin henkilö kokee voivansa kontrolloida omaa tilannettaan. Synniksi voidaan homoseksuaalisten tekojen harjoittamisen lisäksi katsoa esimerkiksi Jumalasta pahan puhuminen, mikä nähtiin haastateltavan yhteisössä anteeksiantamattomana, suoraan Helvettiin johtavana syntinä, ja tällä peloteltiin yhteisön jäseniä hiljaiseksi.

”Kyllä sanottiin että jos et sinä nyt muutu ja lakkaa elämästä synnissä, niin sinä joudut ja palat siellä helvetissä. Loppuikäs. Ja ikuisuuden.”

Haastatellun kertomuksen mukaan hänen uskonnollisessa yhteisössä varoiteltiin maailmanlopusta, maailmanlopun merkeistä ja ylöstepauksesta, jolloin Jeesus hakee ”kunnan” uskovaiset maan päältä taivaaseen ja loput jäävät kärsimään Ilmestyskirjan mukaiset viimeiset vitsaukset. Haastateltavan uskonnollisessa yhteisössä peloteltiin, että jos ei ole kunnan uskovainen ylöstepauksen aikaan, niin jää maan pinnalle.

”Muistan että mä pelkäsin sitä että minä oon se joka jää, että minä en pääse sillä ylöstepauksella”

Hengellisen väkivallan ilmenemismuodot ovat erilaisia eri maissa. Yhteisymmärryksessä tehdyt aikuisten väliset homoseksuaaliset teot tuomitaan nykypäivänä 11 maassa jopa kuolemanrangaistuksella. 57 maassa homoseksuaalisista teoista voi saada jopa 8-10 vuotta vankeutta. (ILGA:n www-sivut 2019.) Pelko voi ajaa ihmisen piilottamaan oman seksuaalisen suuntautumisen, sillä yleisistä normeista poikkeavan seksuaalisuuden paljastuessa rangaistuksena voi olla automaattisesti vankila tai jopa kuolemanrangaistus.

Haastateltavan mukaan kukaan ei tiennyt hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan, ei edes haastateltavan perheenjäsenet. Haastateltava ei kokenut olevansa turvassa, sillä seuraukset olisivat vakavat, jos hänen homoseksuaalisuutensa paljastuisi. Homoseksuaalin tappamisesta ei haastateltavan mukaan saa rangaistusta hänen alkuperäisessä kotimaassaan, vaikka maan laki ei nykyisin enää kiellä homoseksuaalisuutta. Toisaalta kotimaan laki ei myöskään erityisesti suojele homoseksuaalien oikeuksia, jolloin maan sisällä toimivat yhteisöt voivat rangaista homoseksuaaleja oman vakaumuksensa mukaisesti.

*”Vankila tai kuolema hirveällä tavalla meille homoseksuaaleille.
Ei muuta kuin tämä.”*

6.6 Vertaistuki ja selviäminen tilanteesta

Haastateltavat kertoivat oman tilanteensa helpottuneen, kun he poistuivat tiukkasääntöisestä uskonnollisesta yhteisöstä. Haastateltavilla on ollut vaikeuksia sisäistää, että he kelpaavat omina itsenään, ja heidän on pitänyt rakentaa elämäänsä ja arvojaan uudestaan. Vastauksissa näyttäytyi myös ylpeys itsestä ja seksuaalivähemmistöön kuulumisesta. Haastateltava kertoi, ettei hän häpeä seksuaalisuuttaan, koska ei näe tämän asian olevan hänen omissa käsissään. Vastauksista välittyi tyytyväisyys nykyisestä tilanteesta, vaikka asioita olisi vielä käsittelemättä.

*”Nyt on mahdollisuus olla vapaa ja tehdä mitä rakastan”
”Asiat ovat paremmin, ja olen huomattavasti paremmin voiva”*

Haastateltavat ovat löytäneet tukea tilanteeseensa läheisistä ihmisistä sekä järjestöistä. Järjestöistä haastateltavat mainitsivat käyttäneensä UUT ry:n ja SINUIKSI-palvelun tarjoamaa apua. Molemmat haastateltavat kokivat uskonnollisessa yhteisössä elämisen aikaan tärkeiksi henkilöiksi erityisesti samankaltaisessa tilanteessa olevat henkilöt, jotka ymmärtävät henkilön senhetkiset kokemukset ja tunteet.

”Se [yhteisön nuori] ymmärsi myös sen että koska silläkin oli ollut tunteita tyttöjä kohtaa, niin se ymmärsi nämä kaikki kipuilut. Ja se oli se mun tukipilari, koska se yhisti mun maailmat”

Kumpikaan vastaaja ei ollut saanut tukea seksuaalisen suuntautumisen käsittelyyn perheeltään tai yhteisöltään, sillä homoseksuaalisuus nähtiin kiellettyinä kummassakin. Hengellisen väkivallan muodot nähdään yhteisössä eläessä normina, jolloin niitä ei osaa kyseenalaistaa. Toisaalta hengellisyyteen liittyvien asioiden kyseenalaistaminen on usein yhteisössä kiellettyä.

”Mä etin tuon UUT:n netistä että mitä se hengellinen väkivalta on -- Se oli tosi silmiäavaava, koska oikeesti ymmärsi sen että ei oookkaan ainut tässä maailmassa. Mulla ei ollut mitään käryä että tää on näin yleistä”

Kumpikin haastateltava on edelleen samassa uskonnollisessa kannassa, vaikka ovat lähteneet uskonnollisesta yhteisöstä. Vastauksien mukaan yhteisö saa aikaan johonkin kuulumisen tunteen sekä tuo myös muita hyviä tunteita elämään, mikä on samalla myös hengellisen väkivallan mahdollistava tekijä. Uskonnollinen yhteisö nähdään kaikista negatiivisista kokemuksista huolimatta tutuna ja turvallisenä paikkana.

”En uskalla luopua uskosta enkä tiedä haluanko luopua siitä”
”Olen edelleen [samassa uskonnossa], haluan kunnioittaa perhettäni”

7 POHDINTA

7.1 Tuloksien pohdinta ja aineiston luotettavuus

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut kuvailla hengellisen väkivallan kokemuksia, tavoitteena tuottaa tietoa vertaistueksi tai työelämän käyttöön. Opinnäytetyöstä ei voida vetää johtopäätöksiä tietyn uskonnollisen ryhmän toimintatavoiksi, jonka vuoksi uskonnollisten yhteisöjen nimiä ei ole tuloksissa eritelty, koska ne olisivat

tarpeettomia opinnäytetyön tavoitteen kannalta. Tutkimuksen tuloksien mukaan uskonnollisissa yhteisöissä tapahtuu monissa muodoissa vahingoittavaa toimintaa seksuaalivähemmistöjä kohtaan, sekä väkivallan aiheuttamat seuraukset yksilölle ovat pitkäaikaisia ja moninaisia.

Jo opinnäytetyön aihe loi haasteen tutkimukselle: seksuaalivähemmistöt ovat helposti määriteltävissä oleva asia, mutta uskonto ja hengellinen väkivalta käsitteinä olivat epäselviä jopa aiheita käsittelevässä kirjallisuudessa. Yleisellä tasolla hengellinen väkivalta mielletään väkivallaksi, johon liittyy uskonnollinen tai hengellinen peruste. Haastattelijan näkökulmasta hengellisen väkivallan kokemuksista saa aineistoa niin laajasti, kuin mitä hän osaa kysyä aiheesta. Haastateltava taas voi kertoa haastattelijan kysymyksiensä lisäksi aiheesta sitä mitä hän mieltää itse hengelliseksi väkivallaksi. Täten haastattelusta saadun aineiston laajuuteen vaikuttaa sekä haastattelijan että haastateltavan näkemys aiheesta.

Haastatteluiden määrä ei ollut suuri, mikä johtui siitä, että haastateltavia oli hankala löytää. Toisaalta haastatteluista saatu aineisto oli riittävän laaja, eikä suurempi määrä haastatteluista välttämättä olisi tuonut merkittävästi enempää uutta tietoa. Haastattelun aineisto perustuu subjektiivisiin kokemuksiin, mikä voi teoreettisesti mahdollistaa paikkansapitämättömien vastauksien antamisen. Toisaalta hengellinen väkivalta on itsessään melko subjektiivinen käsite, mikä rajauksena opinnäytetyössä voi tuottaa juurikin subjektiivisia kokemuksia, joita opinnäytetyössä tutkittiin. Haastatteluista saadut vastaukset olivat samansuuntaisia aiheen lähdekirjallisuuden kanssa, mikä puoltaa vastauksien luotettavuutta.

7.2 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyön aihe itsessään oli itselleni mielenkiintoinen, sillä itselläni on ollut kosketusta suljettuun uskonnolliseen yhteisöön ja koin ammatillisen kehityksen lisäksi myös henkilökohtaisella tasolla kiinnostusta tutkia aihetta enemmän. Opinnäytetyösuunnitelmaa tehdessäni luulin tietäväni paljon hengellisen väkivallan ilmiöstä. Prosessin edetessä ymmärsin koko ajan enemmän, miten laaja ilmiö hengellinen väkivalta todellisuudessa onkaan ja kuinka se kytkeytyy ja perustuu

moneen asiaan, kuten esimerkiksi satoja vuosia vanhoihin opetuksiin ja yhteisön valtarakenteisiin, eikä täten ole nopeasti pois kitkettävissä oleva asia.

Opinnoissani en ole törmännyt juurikaan väkivaltaan teemana, joten koen tämän opinnäytetyön olleen arvokasta oppimateriaalia väkivallan vaikutuksiin ja pitkäaikaisiin seurauksiin. Fyysinen väkivalta perustuu vallan käyttöön, jolloin fyysisesti väkivaltainen käyttää samalla myös henkistä väkivaltaa. Fyysisen väkivallan jäljet voivat olla helposti todennettavissa, mutta ongelmaksi jää edelleen, miten tunnistaa henkisen väkivallan jättämät sisäiset arvet, jos asiakas ei pysty kertomaan niistä itse.

Hengellisen väkivallan ollessa tilanteista ja persoonista riippuvaisia, sekä sen tapahtuessa useimmiten vain yhteisöjen sisällä, sosiaalialan ammattilaisen tehtäväksi jää väkivallan tunnistaminen, korjaava työ tai tarvittavan avun piiriin ohjaaminen. Uskon, että tiedostaminen henkisen tai hengellisen väkivallan seurauksista helpottaa niiden todentamista asiakkaan kanssa tehtävässä työssä, tai helpottaa asian puheeksi ottamista asiakkaan kanssa. Ennaltaehkäisevää työtä voi tehdä levittämällä tietoa ilmiöstä.

Uskonnolliset yhteisöt kontekstina nostivat opinnäytetyöprosessin aikaan mieleeni ajatuksia siitä, että miten (missä tahansa) yhteisössä elävä henkilö suhtautuu itse ympäristöönsä. Ymmärsin, että ammatillisena henkilönä henkilön toimintakykyä selvittäessä kannattaa läheisten kartoittamisen lisäksi selvittää, millainen lähipiiri on todellisuudessa luonteeltaan: hyväksyvä vai syrjivä. Laaja lähipiiri ja tukiverkosto eivät välttämättä tarkoita todellisuudessa sitä, että ne olisivat positiivisena tukena henkilön persoonalle tai elämäntilanteelle.

Koin tutkimuksellisuuden opinnäytetyön muotona hyvänä itselleni, ja haastatteluiden tekeminen oli omasta mielestäni mielekkäintä antia. Kyseessä oli samalla elämäni ensimmäinen projekti, jonka haastattelut ovat nauhoitettu. Nauhoituksia kuuntelemalla pystyi refleктоimaan omaa käytöstä ja sanavalintoja puhuessaan toisen henkilön kanssa, ja koen tämän kehittäneen asiakkaan kohtaamisen taitojani. Haastatteluja tehdessäni huomasin, että kysymyksiä olisi voinut hyvin vähentää ja yhdistää, sillä yhteen kysymykseen vastaamalla haastateltava vastasi samalla johonkin toiseenkin.

Toisaalta mitään ei ainakaan jäänyt samasta syystä kysymättä, ja koen saaneeni kysymyksillä paljon tietoa.

Opinnäytetyön haastatteluista sain toivomiani vastauksia, ja oli hienoa huomata, kuinka avoimesti haastateltavat pystyivät kertomaan elämästään ja kokemuksistaan. Haastattelujen pieni lukumäärä luonnollisesti harmittaa hieman, siitäkin syystä, että tehdyt haastattelut olivat sisällöltään erittäin mielenkiintoisia ja haastatteluja olisi mielellään tehnyt lisääkin. Yhteydenottojen vähäiseen määrään on voinut vaikuttaa esimerkiksi potentiaalisten haastateltavien henkiset resurssit käsitellä asioita, tämänhetkinen elämän- tai maailmantilanne, tutkimuksen koettu mielekkyys tai huoli tunnistamisen pelosta anonymiteetistä huolimatta. Yhteistyö haastattelupyyntöjä välittäneen UUT ry:n kanssa meni mielestäni sujuvasti, mutta joistain muista syistä mielenkiinto tutkimukseen osallistumiseen oli vähäistä.

Tutkimuksen haastateltavien kannalta olennaisinta opinnäytetyössä oli saada heidän kokemuksiaan ja ääniään julkisuuteen. Haastateltavat olivat huomanneet itse hengellisen väkivallan vaikutukset itseensä ja hakeneet niihin jollain tavalla apua. Haastatteluiden perusteella vertaistuella ja tiedon löytämisellä on suuri merkitys asioiden käsittelyyn, sillä suljetussa yhteisössä eläneellä ei ole välttämättä tietoa hengellisen väkivallan olemassaolosta tai ymmärrystä siitä, että he eivät ole yksin tilanteessaan. Haastateltujen kertomat kokemukset toivon mukaan auttavat jotakuta hengellistä väkivaltaa kokenutta huomaamaan, että vaikka loukkaava toiminta koettaisiin yhteisössä normaalina, sitä ei tarvitse hyväksyä.

7.3 Johtopäätökset

Opinnäytetyön haastatteluun osallistui kaksi henkilöä, joiden kokemukset olivat osittain toisistaan poikkeavia. Tästä voi päätellä, että hengellisen väkivallan kokemukset ovat moninaisia, ja väkivallan seurauksien korjaamiseen voi tarvita monenlaista tukea. Siksi on tärkeää keskittyä työssä asiakkaan yksilölliseen kohtaamiseen ja kuuntelemiseen, jotta asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeesta saa mahdollisimman hyvän kuvan ja häntä voi ohjata tarvittavan avun piiriin. Haastatteluun osallistuneiden vähäisestä määrästä voi myös päätellä, että hengellisen

väkivallan kokemukset voivat olla henkisesti kivuliaita käsitellä ja aiheesta on hankala puhua. Siksi on erityisen tärkeää muistaa empaattinen työote ja keskustella asiasta hienovaraisesti.

Aineiston perusteella tiukkasääntöisessä uskonnollisessa yhteisössä eläminen on seksuaalivähemmistöön kuuluvalle haastavaa, sillä oman itsensä toteuttaminen altistaa yhteisössä erilaisille seurauksille. Haastateltavilla ei ollut todellista mahdollisuutta romanttiseen rakkauteen, vaan seksuaalivähemmistön edustajana täytyi elää yhteisössä yksin – tai vaihtoehtoisesti parisuhteessa muilta piilossa. Hengellisen väkivallan jäljet ovat satuttavia ja syvälle identiteettiin pureutuvia. Suomeen muista maista tulleet ovat voineet elää konkreettisesti kuolemanpelossa suurimman osan elämästään, mikä on todennäköisesti vaikuttanut vahvasti identiteetin kehittymiseen.

Sekä uskonnollisessa yhteisössä eläminen että uskonnollisesta yhteisöstä lähteminen voi olla ihmiselle kriisitilanne, sillä yhteisössä eläminen voi olla hankalaa minuudelle, mutta toisaalta yhteisöstä lähteminen voi tarkoittaa välien menettämistä koko sukuun tai muihin läheisiin. Uskonnollisesta yhteisöstä lähtenyt voi joutua rakentamaan sosiaaliset piirinsä uudestaan, jolloin hän voi hyötyä esimerkiksi vertaistukiryhmistä.

Suomen laki kieltää eriarvoisen kohtelun seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Ihmistä kohtaan ei saa käyttäytyä siten, että hänen ihmisarvonsa tulee loukatuksi tai ympäröivästä ilmapiiristä tulee ihmistä kohtaan nöyryyttävä, halventava, uhkaava tai vihamielinen. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 3 luku 8-14 §.) Ruumiillinen väkivalta tai terveyteen kohdistuva vahingoittaminen on myös laitonta (Rikoslaki 39/1889, 21 luku 5 §). Yhdistyneiden Kansakuntien yleismaailmallisessa julistuksen mukaan ihmiset ovat tasavertaisia sekä suojattuja syrjinnältä (Ihmisoikeusliiton [www-sivut n.d.](http://www.unhcr.org)). Vaikka Suomen laki on turvannut seksuaalivähemmistöjen oikeudet jo vuosikymmenten ajan, rikkomuksia sattuu edelleen, mutta ne käsitellään usein vain yhteisön sisäpuolella (Linjakumpu 2015, 10), jos sielläkään.

Uskonnollisen yhteisön sisällä tapahtunut hengellinen väkivalta ei siis välttämättä tule koskaan ilmi, jos uhri ei kerro kokemuksistaan viranomaisille. Tämä mahdollistaa samalla väkivallan jatkumisen. Siksi hengellistä väkivaltaa kohdanneelle on tärkeää mahdollistaa ymmärtävä ympäristö, joka takaa turvallisen olemisen, kokemusten

kertomisen ja itseilmaisun, vaikka näiden saavuttamiseen voi mennä yksilön kokemuksista riippuen kauan aikaa. Hengellisen väkivallan mahdollisuus tulee tiedostaa työssä tai vapaa-ajallaan uskonnollisessa yhteisössä eläneen kohdatessa, sillä vaikka seksuaalivähemmistöjen asemaa on turvattu lainsäädännöllä, laki ei kuitenkaan todellisuudessa estä ihmistä rikkovaa toimintaa tapahtumasta.

Omana toiveenani on, että opinnäytetyöni lukija hyötyisi työstä kokonaisuudessaan joko vertaistuellisena elementtinä tai apuna työssä hengellistä väkivaltaa kohdanneiden parissa. Ajattelen itse, että asiaa on helpompi ymmärtää, jos tietää, mihin kaikki väärinkäytökset ja epäasiallinen kohtelu perustuvat. Tästä syystä näen itse hyödylliseksi selittää konkreettisten ilmiöiden lisäksi myös sitä, mistä ilmiö on syntynyt alun perin.

Hengellisen väkivallan taustat seksuaalisen suuntautumisen kannalta ovat pitkällä menneisyydessä. Homoseksuaaliset teot on nähty vuosisatojen ajan ei-toivottuna käytöksenä, mitä on erilaisilla määräyksillä yritetty kieltää. 1800-luvun lopulla seksuaalisuus tunnistettiin olemassa olevaksi asiaksi, jota voitiin alkaa kategorisoidaan hyväksytyyn ja ei-hyväksytyyn (Sorainen 2011, 193). 1880-luvun keskusteluissa yhteiskuntamoraalin uudistamisesta muuttuvan yhteiskunnan moraalipohjaa haluttiin vakauttaa kristillisen ajattelun mukaiseksi. Ihmisen normaali seksuaalisuus nähtiin heteroseksuaalisuutena. (Markkola 2006, 224.)

Muutos yhteiskunnan ilmapiiriin seksuaalisuuden vapautumiselle alkoi vasta 1960-luvulla, jolloin vallinnut hippielämäntyyli ja vapaan rakkauden ideologia haastoi silloisia ajattelumalleja ja seksuaalinormeja (Giddens & Sutton 2013, 629). Suomessa suurien ikäluokkien syntymän aikaan homoseksuaaliset teot olivat vielä laittomia, sekä homoseksuaalisuus nähtiin pitkään sairautena, minkä vuoksi asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan voivat edelleen olla negatiivisia. Vaikka asenteet muuttuvat vähitellen positiivisiksi, kaikkien seksuaalisten suuntautumisten näkeminen täysin normaaleina yhteiskunnassa voi viedä vielä monia sukupolvia. Koen itse, että suvaitsevainen ilmapiiri on jokaisen etu, ja että sen muuttuminen vaatii tiedostamista ihmisoikeuksia rikkovista rakenteista ja aktiivista työtä niiden häivyttämiseksi.

LÄHTEET

Aapakallio, J. 2017. Seksuaalisuus yhteisöllisessä kulttuurissa – kunnian ja siveyden merkitys. Teoksessa H. Kiuru & M. Strömberg-Jakka (toim.) Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä. Kuopio: UNIpress.

Aro, J. & Jokivuori, P. 2015. Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Jyväskylä: Docendo.

Avoliittolaki 13.6.1929/234 muutoksineen.

Brusila, P. 2008. Seksuaalisuus eri kulttuureissa. Keuruu: Duodecim.

Giddens, A & Sutton, P. 2013. Sociology. Cambridge: Polity.

Honkanen, H. 2016. Vaikuttamisen psykologia, mielen muuttamisen tiede ja taito. Helsinki: Arena-Innovation Oy, Influ Era -julkaisut.

Hovi, T. 2009. Narratiivinen näkökulma uskonnolliseen kokemukseen. Teoksessa O. Fingerroos, M. Opas & T. Taira (toim.) Uskonnon paikka. Helsinki: Hakapaino.

Huhta, I. 2006. Herätysliike, valta ja seksuaalisuus 1800-luvun Suomessa. Teoksessa M. Ahola, M-R. Antikainen & P. Salmesvuori (toim.) Taivaallista seksiä – kristinusko ja seksuaalisuus. Helsinki: Tammi.

Hurtig, J. 2013. Taivaan taimet. Vantaa: Vastapaino.

Ihmisoikeusliiton www-sivut. n.d. Viitattu 19.11.2019.

<https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus>

ILGA:n www-sivut. 2019. Viitattu 17.10.2019. <https://ilga.org/ilga-map-sexual-orientation-laws-2019>

Kettunen, P. 2011. Kätkeyty ja vaiettu: suomalainen hengellinen häpeä. Helsinki: Kirjapaja.

Kettunen, P. 2014. Häpeästä hyväksyntään. Helsinki: Kirjapaja.

Kääriäinen, K. 2003. Uskonnollisuus ja moraalit. Teoksessa K. Kääriäinen, K. Niemelä & K. Ketola (toim.) Moderni kirkkokansa. Tampere: Kirkon Tutkimuskeskus.

Laine, E. 2006. Taivaallinen Sofia ja lihallinen Eeva. Seksuaalisuus suomalaisessa radikaalipietismissä ennen isoavihaa. Teoksessa M. Ahola, M-R. Antikainen & P. Salmesvuori (toim.) Taivaallista seksiä – kristinusko ja seksuaalisuus. Helsinki: Tammi.

Laitila, T. 2009. Kokemus, merkitys, historia. Teoksessa O. Fingerroos, M. Opas & T. Taira (toim.) Uskonnon paikka. Helsinki: Hakapaino.

- Linjakumpu, A. 2015. Uskonnon varjot: hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä. Tampere: Vastapaino.
- Linjakumpu, A. 2017. Seksuaalisuuden kipupisteitä ääriyhteisöissä uskonnollisissa liikkeissä. Teoksessa H. Kiuru & M. Strömberg-Jakka (toim.) Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä. Kuopio: UNIpress.
- Markkola, P. 2006. Seksi, miehet ja moraali. Miesten seksuaalisuus moraalikysymyksenä 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Teoksessa M. Ahola, M-R. Antikainen & P. Salmesvuori (toim.) Taivaallista seksiä – kristinusko ja seksuaalisuus. Helsinki: Tammi.
- Mustonen, S. 2017. Näkökulmia yhteisöihin ja yhteisöllisyyteen, tabuihin ja seksuaalisuuteen. Teoksessa H. Kiuru & M. Strömberg-Jakka (toim.) Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä. Kuopio: UNIpress.
- Nivala, E. & Ryytänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Pikkanen, A. 2018. Kuukausiliite 10/2012: Äärikristillinen yhdistys Aslan järjestää leirejä, joilla homoja ”ehyitetään” heteroiksi – homoseksuaalinen toimittaja soluttautui leirille. Viitattu 13.11.2019. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005710180.html>
- Pyysiäinen, I. 2009. Utopian kartta. Teoksessa O. Fingerroos, M. Opas & T. Taira (toim.) Uskonnon paikka. Helsinki: Hakapaino.
- Raamattu: 2-3 Mooseksen kirja. Saatavilla: <https://raamattu.fi/kaannokset/KR92>
- Rantaeskola, S., Hyyti, J., Kauppila, J. & Koskelainen, M. 2014. Haastavat asiakastilanteet – väkivalta työssä. Helsinki: Talentum.
- Rikoslaki 19.12.1889/39 muutoksineen.
- Rikoslaki 19.12.1889/39, oikaistu. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1889/18890039001>
- Saarenpää, J. 2019. Seksuaalivähemmistöt ja hengellinen väkivalta – vertaistukiryhmän avulla kohti parempaa uskonnollista tai uskonnotonta ymmärrystä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Käytännön teologia. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/302610/Saarenpaa%20Jukka%20Pro%20Gradu%202019.pdf>
- Sorainen, A. 2011. Siveellisyys ja seksuaalisuus Suomen rikosoikeustieteessä. Teoksessa T. Pulkkinen & A. Sorainen (toim.) Siveellisyydestä seksuaalisuuteen. Helsinki: Hakapaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuovinen, L. 2008. Kotoinen luterilaisuus suomalaisessa arjessa. Teoksessa P. Brusila (toim.) Seksuaalisuus eri kulttuureissa. Keuruu: Duodecim.

Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n www-sivut. 2019. Viitattu 6.6.2019.
<https://www.uskontojenuhrientuki.fi/yhdistys/uut-ry/>

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.

Villa, J. 2013. Hengellinen väkivalta. Helsinki: Kirjapaja.

Väestöliiton www-sivut. 2019. Viitattu 4.6.2019.
https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/henkineen-vakivalta/

Väestöliitto. 2011. Uskonnot ja seksuaalisuus. Helsinki: Newsprint Oy.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325.

HAASTATTELUPYYNTÖ

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa ja teen opintojeni opinnäytetyötä aiheesta ”seksuaalivähemmistöjen kokemuksia hengellisestä väkivallasta uskonnollisissa yhteisöissä”. Tietoa seksuaalivähemmistöjen kokemuksista uskonnollisissa yhteisöissä on vähän: tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa, ja osallistumisesi on tärkeää, sillä voit kertoa omia kokemuksiasi ja olla osana tuottamassa lisää julkista tietoa aiheesta. Valmista opinnäytetyötä voi hyödyntää esimerkiksi vertaistukena tai työssä kohdatessa hengellistä väkivaltaa kokenutta.

Toivon sinua haastateltavaksi, jos olet täysi-ikäinen, kuulut seksuaalivähemmistöön, olet (ollut) osana uskonnollista yhteisöä ja omasta mielestäsi olet kokenut hengellistä väkivaltaa seksuaalisen suuntautumisesi vuoksi. Hengellinen väkivalta tarkoittaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa, jossa uskontoa tai uskonnollisuutta käytetään perusteena väkivallalle: tähän kuuluu esimerkiksi pelottelu, syyllistäminen, eristäminen, käännäyttäminen ja fyysinen rankaiseminen. Tunnistettavia tietoja, esimerkiksi nimiä tai paikkakuntia ei tulla julkaisemaan valmiissa opinnäytetyössä, ja haastattelun aineisto on vain allekirjoittaneen hallussa. Saat haastattelukysymykset ja -teemat etukäteen, ja kysymyksiä voidaan lisätä ja poistaa haluamasi mukaan.

Haastattelulle tulisi varata aikaa noin 1,5-2 tuntia. Haastattelu voidaan toteuttaa sovituksessa paikassa tai esimerkiksi Skype-puheluna. Haastattelu nauhoitetaan ja litteroin sen myöhemmin. Valmiissa opinnäytetyössä käytetään haastatteluista teemaan sopivia suoria lainauksia, joista on poistettu tunnistettavat tiedot. Ääninauhat ja litteroitu kokonainen teksti tuhotaan, kun niitä ei enää tarvita tutkimuksessa, tai viimeistään opinnäytetyön valmistuttua.

Jos haluat lisää tietoa haastattelusta ja/tai olet kiinnostunut osallistumaan, pyydän ottamaan yhteyttä sähköpostitse osoitteeseen X niin kerron lisää aiheesta.

Ystävällisin terveisin

Laura Lamminsivu

Haastattelun kysymykset

1. Lähtötilanne

- a. Miten ja milloin päädyit uskonnollisen yhteisön jäseneksi? (syntyessä, vanhempien mukana, myöhemmin elämässä itse liittyen yms.)
 - i. Jos liityit itse vapaasta tahdostasi yhteisöön, miksi liityit/mitä koit yhteisön tarjoavan itsellesi?
- b. Kuuluvatko/kuuluivatko perheesi jäsenet samaan uskonnolliseen yhteisöön kuin sinä itse? Mikä vaikutus perheen uskonnollisella suuntautumisella on ollut elämääsi?
- c. *(Opinnäytetyössä tutkitaan hengellistä väkivaltaa. Mitä on mielestäsi hengellinen väkivalta?)*

2. Kokemukset yhteisössä elämisestä

- a. Millainen perhe- tai seurustelumalli uskonnollisessa yhteisössäsi oli hyväksyttävää?
 - i. Millaiseen malliin sinut oli kasvatettu? Yhteisön vai perheen toimesta?
- b. Miten uskonnollinen yhteisösi suhtautuu yleisellä tasolla homoseksuaalisuuteen?
- c. Kerro perheen ja yhteisön suhtautumisesta omaan seksuaaliseen suuntautumiseesi. Oliko näillä eroa?
- d. Havaitsitko ristiriitaisuutta yhteisön odotusten ja oman itsesi välillä?
- e. Kerro yhteisössä elämisen vaikutuksesta itsetuntoosi tai identiteettiisi.
- f. Jos yhteisössäsi homoseksuaalisuutta pidettiin syntinä, saiko rangaistusta asiasta?
- g. Kerro yhteisön fyysisestä väkivallasta tai väkivallan uhkasta, mitä perusteltiin uskonnollisin syin. (fyysinen kurittaminen, sairauksien hoitamattomuus yms.)
- h. Havaitsitko yhteisössä eheyttämistä? Millä menetelmin eheytyä tehtiin? Mitä olet mieltä eheyttämisestä?
 - i. Jos olet itse kokenut eheyttämistä, kerro kokemuksestasi.
- i. Havaitsitko yhteisön loukkaavan ihmisoikeuksia? (esimerkiksi sananvapaus, syrjintä, oikeus seksuaaliseen identiteettiin)

Seksuaalinen identiteetti: tunnistetut seksuaaliset tarpeet, seksuaaliset arvot, seksuaalisen toiminnan mieltymykset ja ilmaisun tavat, seksuaalisen suuntautumisen ja kumppaniin liittyvät seksuaaliset mieltymykset

Sosiaalinen identiteetti: miten yksilö asemoituu suhteessa muihin ihmisiin ja millainen hänen käsityksensä on itsestään yhteisön jäsenenä

- j. Millaista tukea sait yhteisöstä tai perheeltäsi seksuaalisen tai sosiaalisen identiteettisi kehittymiseen? Saitko olla yhteisössä vapaasti ”oma itsesi”?
 - i. Jos et saanut olla oma itsesi, saiko tukea jostain muualta? Mistä?
- k. Millaisia pelottelun keinoja yhteisössä käytettiin ja mistä syistä?
 - i. Kerrottiinko yhteisöissä keinoja, joilla välttyä peloteltavilta asioilta?
- l. Kerro syyllisyyden tai häpeän kokemuksista omasta itsestäsi ja/tai ajatuksistasi. Mistä syyllisyyden/häpeän tunne johtui?
- m. Millainen käsitys sinulla oli yleisesti itsestäsi yhteisössä elämisen aikaan?
 - i. Koitko, että olet jotenkin vääränlainen, paha ihminen tms.?
- n. Miten oletukset yhteisön reagoinnista ovat vaikuttaneet elämääsi?
- o. Kerro muiden odotusten vaikutuksesta omiin valintoihisi elämässä.

3. Selviytyminen tilanteesta

- a. Miten selvisit ristiriidasta yhteisön ja oman seksuaalisen identiteettisi välillä?
 - i. Oletko saanut apua tilanteen käsittelyyn? Millä tavalla?
- b. Oletko elänyt ns. kaksoiselämää (piilottamaan uskonnolliselta yhteisöltä oman seksuaalisen suuntautumisen, muuten elänyt seksuaalisen identiteetin mukaan)? Miten se on vaikuttanut elämääsi?
- c. Kuulutko vielä samaan yhteisöön?
 - i. Jos olet eronnut, niin koska ja mistä syistä? Kuinka kauan olit yhteisön jäsenenä?
- d. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet itsetuntoosi tai omanarvontuntoosi? Millä tavalla ja mistä syistä?
- e. Kerro yhteisössä elämisen pitkäaikaisista vaikutuksista itseesi tai elämääsi.
 - i. Miten suhtaudut näihin asioihin?
- f. Millaisena koet elämäsi tällä hetkellä? Mikä tai mitkä asiat ovat muuttuneet entiseen nähden?